

ЧИТАЛИЩЕ

ГОДИНА II.

— 1872 Септемврий 15 —

КНИЖКА 24.

ПО ИСТОРИЯТА НА СЪЕДИНЕНИТЪ ЩАТЫ

— 0 —

(Вижьдь брой 23, год. II).

Щомъ са научили за разбиваніето на своето отдѣленіе, англійцытъ проваждатъ отъ Нью-Йоркъ Генерала Коривалиса въ Джерсей и на 2 Іануарія непріятелскытъ войскы бѣхж една срѣщу друга. Американцытъ бѣхж въ лоше положеніе: да са оттеглятъ, това бѣше да оставятъ Филаделфія въ ръцѣтъ на англійцытъ; да са біятъ съ една рѣка задъ гърба си, това бѣше да са рискуватъ послѣднитѣ американскы силы. Вашингтонъ употреби хитрость. Като остави огнюветъ запалены на лагера, той заобиколи въ една нощъ англійцытъ и отиде та удари заднята имъ стража въ Принсетонъ. Тая втора сполука накара англійцытъ да неспразднатъ Джерсей, който тый ограбихж въ името на англійскый царь. Това накара жителытъ да посрѣщатъ американцытъ съ по-голъма радость и прѣданность.

Успѣхытъ на Вашингтона възбудихж въ цѣла Америка голъма радость; надѣждытъ на сичкы оживѣхж и сичкы захванахж да вѣрватъ въ своитѣ силы. Поченахж да вѣрватъ въ освобожденіето и онѣзи, които до сега казвахж, че англійското оржжіе е непрѣодолимо и че мыслытъта за независимость е безуміе. На сѣкждѣ ставахж празненства въ честь на побѣдителя.

До дѣто въ Америка ставаше разказаното по-горѣ, въ Англійскій парламентъ происхождахъ голѣмы прѣзиранія за Американскыѣ работы. Лордъ Чатамъ прѣдлагаше да се иска отъ царя да прѣкъса по скоро войната, като удовлетвори праведныѣ исканія на американцыѣ. Той говори много, умно и справедливо; той прави въззванія и къмъ здравый смисълъ на англійскій народъ, нѣ сичко бы напраздно. Вишегласіето поддържа министерството и войната са продължи съ новы силы. Рѣши са не само да са проводятъ новы подкрѣпленія въ Америка, нѣ и да са олава като прѣдатель сѣкы, който са подозрѣва въ едномысліе съ американскыѣ вѣстанници, — нѣщо което тургаше въ рѣцѣтъ на министерството сѣкыго, когото то иска да погуби или затвори. Мнозина выкахъ срѣщу този безчеловѣченъ законъ, нѣ множеството го поддържа. Особенно са отличавахъ въ този случай духовныѣ. Най-гнусныѣ и притеснителныѣ мѣрки намирахъ у тѣхъ не само удобреніе, нѣ и най-ревностны защитници. Жестокостта и безчеловѣчіето сѣкога сж были отличителныѣ свойства на поповщината.

Въ своитѣ рѣчи лордъ Чатамъ заплашваше англійското министерство съ единъ сюзъ между Франція и Америка. Този сюзъ не съществуваше още на дѣло, нѣ сѣкы го прѣдчувствоваше, като гледаше голѣмото участіе, което показвахъ французыѣ къмъ дѣлата на Америка. Еще въ 1767 год. Франклинъ пишаше на сына си, че интригантъѣ французы не сж далечъ отъ да са смѣсятъ въ американскыѣ дѣла. Тогава Франклинъ не одобряваше това намѣваніе, нѣ въ 1776 и Франклинъ и американцыѣ бѣхъ промѣнили мнѣніе, и въ Марта на тая година Конгресса проводи въ Франція Агентинъ, който трѣбаше да са види съ министритѣ, да имъ иска позволеніе да купува различни припасы, които трѣбать въ Америка, и въ сѣщото врѣме да узнае расположеніето на французското правителство колкото за припознаваніето на американската независимостъ. Американскій Агентинъ са прие добръ въ Франція; нѣ еще прѣди той да пристигне французскыѣ министри прѣдставили на царя си единъ меморъ, въ който казвали, че 3 пѣтища имъ са прѣдставятъ въ спора между Англія и Америка: 1) да обявятъ бой на Англія;

2) да направятъ траенъ миръ съ нея; 3) да си останжтъ неутралны, като припознаятъ обаче Америка за воююща страна.

Траинный миръ съ Англія не угождаваше на министрытъ, защото тово щѣло да са види на Англійцытъ като слабостъ и да увеличи за напрѣдъ тѣхната самонадѣяность. Англійцытъ уважаватъ само опѣзи, казва министерскый мемоаръ, които можтъ да ги оплашжтъ.

Войната съ Англія повече угождава на френскытъ министри, защото часъ е сгоденъ да строши гордостята на Англія, нъ вѣроятно царя не ще погледне на работата отъ тая точка на рѣшеніето.

Избралъ са срѣдній пжтъ: да са гледатъ обстоятелствата и да са запазва неутралность и свобода на дѣйствіята. Политиката на Лудовика XVI рѣшава прачее;

а) Да са държи английското министерство въ безгрѣшность отъ къмъ Франція;

б) Да са даватъ на американцытъ помощи отъ припасы и пары, нъ тайно;

в) Да са незаклучаватъ никаквы трактаты съ американцытъ, до дѣто тый са освободятъ, за да не бы да са съединятъ пакъ съ Англія и Франція остане излѣганъ.

А до дѣто са покаже, какво трѣба да са прави по сетиъ, французското правителство поченъло да трупъ храна и припасы и да пригѣтвюва фло ата си.

На Американскый агентинъ министерството казало, че познава твърдѣ добръ ползата, която може да има Франція отъ търговіята съ Америка и че французскытъ приставища сж отворены за американскытъ кораби. То прибавило, че изнасяніето на военны припасы за Америка не ще са насърдава отъ Франція, нъ и нему ще са намѣри леснина. Колкото за независимостята, за това министерството обявило, че не може да каже сега нищо.

Прѣзъ септември на 1776, когато англійцытъ превзохъ Нью-Йоркъ, нуждата за поддръжка отъ Франція стана настоятелна за американцытъ. Тогага конгреса проважда въ Франція еще двама агенты между които и старого Франклина. Тый пристигнахъ въ Парижъ въ края на годината. Избора на американцытъ бы много сполученъ. Съ свой достопочтенъ видъ, съ своето просто облѣкло Фран-

клинъ скоро стана любимецъ на французитѣ. Философитѣ, ученытѣ, дворскитѣ голѣмцы и политикитѣ сички му бѣхъ пріатели. Той бы голѣма поддржка на Америка въ Франція.

Слѣдъ нѣколко мѣсеца отъ пристиганіето си Франклинъ пише на своитѣ пріатели въ Америка, че сичка Европа е на тѣхна страна. Много хора са готвятъ, казва той, да са прѣселятъ въ Америка; за да търсятъ тамъ свобода. За да запрѣварятъ това прѣселеніе, европейскитѣ деспоты са готвятъ да дадѣтъ нѣкаквы свободности на народитѣ.

Въ Франція са намиратъ сѣкога хора, които сѣ готови да умрѣтъ за челоувѣчеството и за които таквази смъртъ е пѣна съ привлекателность. Единъ отъ тѣзи въстѣрженни хора е былъ младый Маркизь де Лафайетъ. Като прочелъ деклараціята за американската независимость, той са распалилъ съ ревность къмъ свободата и тозъ часъ намислилъ да иде въ Америка да са бие за нейната независимость. Той оставилъ тежката си жена, прѣзрѣлъ съвѣтитѣ и увѣщаніята на родителитѣ си и трѣгнѣлъ за Америка на свой нарочно приготвенъ корабль. Когато пристигнѣлъ въ Америка, той са посрѣщнѣлъ отъ американското правителство твърдѣ студено. Не го почели за единъ отъ тѣзи многочисленни чужденцы, които были испълнили въ това врѣме Америка и, като искали да слугуватъ на новата република, показвали при голѣмытѣ си претенціи удивителна неспособность. Лафайетъ не са разсърдилъ; той написва до конгресса едно писмо, въ което казва, че подиръ жъртвитѣ що е направилъ, двѣ милости му оставатъ да проси: едната да служи на свое си иждивеніе, другото да почене службата си като волонтеръ. Въ отговоръ на това великодушіе конгресса рѣшава, че Лафайетъ са приема въ американската войска съ чинъ на Майоринъ (бинъ-банинъ). Лафайетъ са прѣдстави на Вашингтона, който му показва своитѣ окѣсаны и злѣ въоружены войскари съ тѣзи думы: срамъ ни е да са покажемъ прѣдъ офицерина, който прѣди малко е оставилъ редоветъ на французската войска. «Да са поуча, а не да поучавамъ съмъ дошелъ тука, казва Лафайетъ, и почева службата си. Между него и Вашингтона са почева отъ тогава онова пріятелство, което не са развалило никогѣ и което направило Лафайета единъ отъ най-приближенитѣ и най-обычливитѣ войскари на

Вашингтона. На 31 Іулія 1777 Лафайетъ влѣзе въ редовѣтъ на американската войска и са посвѣти отъ Вашингтона въ плановѣтъ на военныѣ дѣйствія. Генералъ Гове бѣше тогава на Нью-Іоукъ, дѣто ставахъ голѣми пригото-влонія за нападаніе. Върху коя часть на колонитѣ щѣше да стане това нападаніе не бѣше явно. Трѣбаше прочее да са прѣглежда добръ и да са улава сѣко движеніе на непріятеля. Кадѣ края на Августа англійската флота са приближи до тия крайбрѣжія, които бѣхъ близу до Филадельфія. Явно бѣше, че нападаніето е упѣтено сѣщѣу този градъ. Англійцыѣ брояхъ 14,000 души; американцыѣ бѣхъ много по-малко по число. Двѣтъ войски са приближихъ на 11 септемврія и Вашингтонъ са рѣши да защищава Филадельфія и да не остави града освѣнъ слѣдъ едно поражение. Американцыѣ са разбихъ и Филадельфія остана въ рѣцѣтъ на непріятеля. Нѣ далечъ да са смущаватъ отъ това, американцыѣ са радовахъ, затото запазваніето на този градъ и на Нью-Іоркъ раздѣляше англичанетѣ и ги ослабване. Като чулъ за прѣвземаніето на Филадельфія, Франклинъ казувалъ въ Парижъ: «Генералъ Гове не превзе Филадельфія, а Филадельфія превзе Генералъ Гове.»

Вашингтонъ не изгуби ни куражъ, ни хладнокрѣвіе. Той събира босыѣ и гладныѣ си войскари и на 4 октом. ударва едно англійско отдѣленіе въ Германтовнъ. Англійцыѣ са събркахъ отъ това неочидано нападаніе, нѣ мѣлата побърка на американцыѣ да са воспользуютъ напълно отъ случая. Тый са принудихъ да са оттеглятъ назадъ и да оставятъ града въ рѣцѣтъ на непріятеля. Това нападаніе не бѣше една побѣда за американцыѣ, нѣ едно сраженіе което имъ правяше голѣма честь. Подиръ недавнишното поражение да излѣзатъ слѣдъ нѣколко дѣня пакъ на бой, това бѣше за американцыѣ голѣма похвала тый показяхъ че нравственныѣ имъ силы далечъ отъ да ослабнать, повече порастнувать.

Слѣдъ сраженіето въ Германтовнъ Вашингтонъ са оттегли на едно добро мѣсто, 14 мили далечъ отъ Филадельфія. Тогава англійцыѣ получилихъ врѣме да нападнатъ укрѣпленіята на Делаваръ, които са и усвоихъ до декемврія. Гове събра войската си наедно и прѣдложи на Вашингтона да са ударятъ, нѣ послѣдній не рачи да остави

своего яко мѣсто. Като не можѣ да го примамѣ на поляната, Гове са дръпна на зимовище въ Филаделфія. Вашингтонъ са нуждающе отъ зимы кѣщѣ не по малко отъ англійцытъ, защото войскаритѣ му нѣмахѣ ни обуща, ни покрывкѣ. Въ тая голѣма нужда Вашингтонъ прибѣгна до облаганіята, на които бѣше опълномощенъ. Той събираше опрѣдѣленитѣ облозы съ голѣма умѣренность, нѣ мнозина викахѣ срѣщу тая необходима мѣрка. Дори нѣкои отъ пріятелитѣ му намѣрахѣ причины да са оплакватѣ, безъ да посмѣтнатѣ, че безъ тая мѣрка Вашингтонъ трѣба да остави войската си да умрѣ отъ студъ и гладъ и да прѣдаде страната въ рѣцѣтъ на непріятеля. Спасеніето на отечеството е по-скѣпо отъ една часть отъ иманіето на нѣколко граждани.

До дѣто непріятеля почиваше въ градищата, Вашингтонъ са рѣши да прѣкара зимата на полето едно, за да не отакчава жителитѣ съ размѣстаніето на войскаритѣ по кѣщята, друго за да държи непріятеля постоянно на шрекъ и да не му допусти да простре по надалечъ за воеваніята си.

До дѣто въ Пенсилванія ставахѣ тѣзи събитія, на съверъ американцытъ бѣхѣ по честитѣ. Друго тѣло отъ англійцытъ бѣше ся опятило прѣзъ Канада къмъ Нью-Йоркъ и подиръ прѣвземаніето на нѣколко мѣста то достигнало до долината на Гудсонъ. Пѣтя бѣше труденъ: трѣбаше да са прѣминува прѣзъ горы и блатѣ. Храната бѣше оскудна, нѣ англійцытъ не са отчайвахѣ. Тый пуцахѣ на прѣдъ си туземнитѣ дивацы, които погубвахѣ сичкы наредъ, и пріатели и непріатели.

Тѣзи ужасы подигнахѣ энергическый народъ на Нова Англія и срѣщу англійцытъ са намѣрихѣ въ малко врѣме 13,000 въоружены и рѣшителны граждани. Англійцытъ бѣхѣ 7,000 души, освѣнъ дивацытъ. Първото сбиваніе стана на Бенningтонъ; двѣ англійскы тѣла са разбихѣ и ся пропѣдихѣ назадъ. Англійцытъ са запрѣхѣ, за да са приготватъ добръ, прѣди да са рѣшѣтъ да върватъ на прѣдъ. На 19 септемврія англійцытъ подъ прѣдводителството на Бургонна потеглюватъ на прѣдъ и прѣкъсuvatъ съобщеніята си съ Канада. По съвѣта на единъ полскы офицеринъ, прочутый по сѣтъ *Костюшко*, американцытъ бѣхѣ избрали

едно яко мѣсто. Англійцытъ ударихъ американскій лагеръ, нъ неможихъ да го превзематъ. Слѣдъ второто безполезно опитваніе англійцытъ поченахъ да са теглятъ назадъ, безпокоены отъ американцытъ и отъ нуждытъ на сѣка стѣпка. На 13 октомврія Бургоннъ са принуди да прави прѣговоры за прѣдаваніе и на 17 октом. той слага оржжіята съ останжлытъ 3,500 души отъ войската си.

Американцытъ са показахъ много добры къмъ побѣденытъ. Тая побѣда бы пълна съ поученіе за Англія; тя показа че англійската сила не е безъ прѣдѣли, като отъ друга страна тя напълни американцытъ съ увѣреніе въ тѣхното право.

Франція не рачи вече да чака. Ако останаше зрителька, каквото до сега, тогава Англія можаше да са примири съ колоніитъ и добрый случай за униженіе на англійската гордость щѣше да са изгуби.

Урока бѣше добъръ за Англія, нъ нейный царь не са възползова отъ него. На 20 поемврія 1777 царя отвори парламента и първытъ му думы бѣхъ да му са даджтъ средства да смаже мятежа. Чатамъ пакъ говори за примиреніе съ колоніитъ, нъ много отъ пріятелитъ му даже намѣрихъ, че вече е късно, защото сега не са иска примиреніе, а припознаваніе на американската независимость. Силата и краснорѣчіето на ораторскытъ рѣчи не помогнахъ нищо. Министрытъ успокоихъ парламента, че никакво споразуменіе не може да има между Франція и Америка и че, ако има таквозъ нѣщо, англійската флота е на морето и лесно може да скѣса концытъ на таквози споразумѣніе.

На 2 Декемврія пристигна извѣстіето за прѣдаваніето на Бергунна и порази сичкы. Министерството сдържа тегава своитъ военны коривы и обяви, че скоро ще прѣдложи на парламента обсъжданіето на устѣпкытъ, които трѣба да са поправятъ на Америка.

До дѣто Англія мисляше що трѣба да прави, французкото министерство обяви на американскытъ комисари, че франц. царь припознава американската независимость и е готовъ да ключи трактатъ съ щатытъ. Трактата са подписа на 6 февруарія 1778 и бѣше за Франція високо доказателства на французското великодушіе, а за Америка твърдъ полезенъ.

Трактата постановява между дѣтѣ страны едно дѣлговѣчно пріятелство; той обязва Франція не само да припознае американската независимостъ, нъ и да я поддържа; ако стане нужда, Франція ще са бие съ Англія безъ да иска възнагражденіе отъ Америка; американцитѣ са обявватъ никога да не склонятъ да останатъ подъ властѣта на Англія.

Еще до дѣто са продължаваха споразумѣніята за трактатъ между Фрація и Америка, общественното мнѣніе въ Англія почена да са безпокои и сички поченаха да гледатъ на Чатама, като на единственно способный челоуѣкъ да въспре войната съ Франція или да я искара благополучно. Самото министерство бѣше достигнало до тѣзи заключеніе и на 17 февруарія 1778 то прѣдставио на камарата два закона за прѣкъсване на боя. Първый законъ бѣше — да са дръпнатъ назадъ законитѣ за полаганіе на колонія и да са обяви на американцитѣ, че за напрѣдъ английското правителство никога не ще са опитва дв облага Америка съ даждія или съ гюмрюцы, освѣнъ онѣзи които са постановены по-прѣди съ общо съгласіе. Мърката бѣше добра, нъ твърдѣ закѣсѣла. Вторый законъ бѣше — да са опрѣдѣлятъ отъ царя нѣколко комисари, за да влѣзатъ въ прѣговарянія съ Америка. Законитѣ са пріеха отъ парламента и са удобриха отъ царя.

Подиръ нѣколко дни французскый посланикъ въ Лондонъ подава на английското правителство една нота, съ която му извѣстява склучваніето на съюзъ между Франція и Америка. Тона на нотата бѣше присмѣшливъ и казваше че Франція поставя въ този случай твърдѣ миролюбиво и че тя жае не нарушеніето на мира. Английскый посланикъ отъ Парижъ и Французскый отъ Лондонъ си зели паспортитѣ и си отишли. Като съобщилъ тая нота на парламента, царя обявилъ, че е яко рѣшенъ да поддржи честѣта на короната. Множеството отъ прѣдставителитѣ искаше да са промѣни министерството и да са избеже нова подъ прѣдсѣдателството на Чатама; нъ царя не искаше да види работитѣ въ рацѣтѣ на този челоуѣкъ.

Тогава, на 7 априлія, Герцогъ Ричмондъ прѣдложилъ да са иска отъ царя да са теглятъ войскитѣ и флотата отъ сѣдищенитѣ щаты и да са припознае независимостѣта

на послѣдните. Прѣдложеніето бѣше добро, нъ твърдѣ оскърбително за англійската гордость; отъ това самъ Чатамъ са въспротиви на него и обяви, че не одобрява такъвъ миръ, който унижава Англія, и че прѣпочита войната. Лордъ Ричмондъ му възразилъ, че надѣжда за тържество нѣма никакво, защото Англія ще има да са бори срѣщу съединенитѣ сили на Америка, Франція, която Чатамъ мразилъ отъ душа, до толкози злѣ подѣйствовали на неговото слабо здравіе, щото той падналъ пораженъ отъ апоплексія и слѣдъ единъ мѣсець умрѣлъ.

Въ това разстояніе англійскитѣ комисари пристигнали въ Америка, нъ посрѣщали голѣми затрудненія не въ прѣговоритѣ, а въ почеваніето имъ. Конгреса отблъскване тѣзи споразумѣнія прѣди да са теглятъ отъ Америка англійскитѣ войски и флотата. Напраздно си показвахъ комисаритѣ обширното пълномощіе и обещавахъ исплащаніето на американскитѣ дългове и на америк. каймета; напраздно прѣдлагахъ нѣколко мѣста на американскитѣ прѣставители въ парламента и сичко друго освѣтъ независимостта; тѣхнитѣ прѣдложенія са отхвъргахъ съ омързение. Като не имъ оставаше нищо друго, комисаритѣ обнародвахъ една заплатителна прокламація и са оттеглихъ.

Годината 1778 са прѣмина въ Америка безъ важны битвы, ако изключимъ едно малко сраженіе при Монмутъ. Причината на това бездѣйствіе бѣше отъ една страна съмнѣніето на Англійцитѣ, че ще можатъ да задържатъ Америка, а отъ друга страна лошото състояніе на Американскитѣ работы. Оставени сами на себе, Шатоветѣ са устроявахъ вътрѣшно и конгреса бѣше останалъ почти безъ сила, войската бѣше забравена и кайметата водяхъ страната къмъ банкротство. Сичката тягота на работитѣ бѣше останала врѣхъ Вашингтона.

Слѣдующата 1779 година са прѣкара сящо така; Англійскитѣ сили бѣхъ са намалили и дѣйствіята и са ограничавахъ въ опустошеніята на брѣговетѣ. Американската войска, еще повече намалена и при това злѣ облъчена, злѣ нахранена и незаплатена за много мѣсецы, неможаше да въспре тѣзи вторженія. И двѣтъ страни чакахъ съ нетърпѣніе Французскитѣ войски, за да са свърше сичко по скоро.

Сирмашіята бѣше всеобща; кайметата бѣхж са умножили до толкози, щото стотѣхъ долара са земѣхж за 2—3 долара. Единъ Англійскы офицеринъ приказва, че смѣтката му на една гостилища са вѣскачвала на 18,300 франга, а той ѣх заплатилъ съ 120 франга злато. Вашингтонъ бѣше въ трудно положеніе, нъ оплакваніята му никой не слушаше. Друга душа не бы устояла на голѣмѣтъ мѣхнотіи и Америка тогава не бы могла да види своитѣ желанія за независимость осществены.

Иматъ право Американцытъ да са гордѣятъ съ Вашингтона и да боготворятъ памятьта му.

Годината 1780 са почена съ лоши прѣдзнаменованія за Америка. Намѣсто 35,000 войскари, които бѣше извикалъ конгреса, съ Вашингтона имаше само 12,000 души и то съвсѣмъ гладны. Положеніето на Англія не бѣше по добро: тя бѣше разсърдила съ своето придивраніе по кораблитѣ сичкытъ силы въ Европа. Освѣнъ Франко-Американскы съюзъ за бой, между Руссія, Голландія, Прусія, Данія и Швеція бѣше са съставилъ другъ съюзъ, готовъ да защити съ орѣжіето свободата на търговіята подъ знамята на неутралнытъ силы.

Прѣвъ Априлія едно военно тѣло отъ 5,000 и повече Французы стѣпи на Американската земя; а прѣвъ Іулія пристигнала въ Американскытъ воды и часть отъ Французската флота. Тая помощ бѣше твърдѣ во-врѣме, защото Англійцытъ бѣхж прѣвзели Чарлстонъ и заплашвахж да отсѣкжтъ югъ отъ сѣверъ. Като извадимъ малкытъ успѣхы на Англійцытъ въ Калорина, лѣтото са мина тукурѣчи въ наблюдения на двѣтъ войски една друга. Въ Американската войска са появижж възмущенія, защото не ѣ плащахж редовно, и защото задържахж нѣкои съдаты на служба додѣю са свърше войната. Отпърво Вашингтонъ замиряваше немирницитъ съ кротость, нъ отсетѣхъ прибѣгна и до строгостта на военнытъ законы. Войската като бѣше разстроена, сирмашіята близо до банкротство и страната исчерпана, конгреса проводи прѣвъ Іаннуарія 1781 въ Франція колонела Джона Лоренса да иска нова помощ въ нары и въ хора. Писмото до Французското правителство е писано отъ Вашингтона и казва, че Америка чака спасеніето си само отъ Франція и че голѣ-

ма е необходимостта за незабавна помощ и за да са съживи кредита въ Америка, и за да са насърчатъ отпадналѣтъ духомъ Американцы. Сичко това ний искаме въ видъ на помощ, довърша Вашингтонъ; никой народъ не ще си исплати дълговетъ си по усърдно и по лесно.

Писмото на генерала произведе въ Франція своето дѣйствие и помощитъ са испратихъ незабавно. Прѣзъ Августа пристигнахъ въ Америка 4,000 души Французска войска и 28 военны корабли. Насърченъ и подкрѣпенъ Вашингтонъ намысли да удари англійскій генералъ Коривалиса, който бѣше навлѣзълъ въ Виргинія съ цѣль да отдѣли сѣвсмы югъ отъ западъ. Прѣзъ Септемрія Вашингтонъ обсади Коривалиса въ Йоркъ-Товиъ съ една войска отъ 18,000 души, когато Англійцытъ не надминавахъ 7,000. На 18 Октомври Англійцытъ са прѣдадохъ и сухопѣхнытъ войскари станахъ робы на Америка, а моряцытъ на Франція. Съ прѣдаваніето на Коривалиса американската война са свършила поне колкото откъмъ военнытъ дѣйствія, защото кръвопролитіята по малко или твърдъ малко обливахъ слѣдъ това американскытъ полета.

На 27 Ноември въ 1781 са отворихъ засѣданіята на англійскій парламентъ. Въ своето слово царя пакъ объяви, че е готовъ да продължава войната и да не жертвова честта на Англія. Думытъ му са удобрихъ отъ мнозина, нъ оппозиціята не бѣше по малко силна и остра въ своитъ бѣлѣжки. Министерството са обвиняваше като прѣдателско и злонамѣренно. Парламента поддържа царя, нъ вече сичкы усѣщахъ, че това не е за дълго. На 12 Декември отъ сѣщата година и на 4 Януарія 1782 въпроса са поднови, нъ вышегласіето оставаше се на страната на правителството. Генералъ Гонван прѣдложилъ да са иска отъ царя прѣкъсваніето на непріятелскытъ дѣйствія, нъ прѣдложеніето са отхвърлило съ единъ гласъ повече. На 27 Януарія сѣщото прѣдложеніе подъ другъ видъ спичелило вышегласіето. Царя отговорилъ че ще земе нужнытъ мѣрки за възстановеніето на сѣгласіето между Америка и Англія, нъ парламента не бѣше доволенъ отъ таквызи неопрѣдѣлены обѣщанія и на 4 Марта новъ адресъ къмъ царя казуваше, че камарата ще гледа като на непріатели на опѣзи хора, които събѣтватъ продълженіето на войната съ цѣль да са подчи.

ни Америка на силѣ. Така са свърше войната. Парламента бѣше я поченѣлъ прѣзь Февруарія на 1775 съ единъ адресъ къмъ царя, той я пакъ довърши съ други адресъ въ противенъ смисълъ. Седемъ годишенъ опытъ бѣше го научилъ, че гони глупава работа. Честитъ съ онѣзи страны, дѣто парламенты-тъ припознаватъ своитѣ погрѣшки и ги поправятъ. На 20 Марта министерството падна и намѣсто него са състави друго. Новото министерство пое работы-тъ съ условіе, че ще са припознае независимостъ-та на Америка. На 22 Априлія Голландія припозна независимостъта на Америка и Англія видѣ прѣдъ себе си новъ неприятели. Англія са видѣ въ необходимостъ да проводи хора въ Парижъ и да влѣзе въ прѣговори съ Франкліна. Американскыѣ комисари най послѣ подписахъ трактата за миръ на 30 Ноем. 1782

Първый членъ на този трактатъ припознаваше независимостъта на тринайсетьтѣхъ съединены Щатове. Другыѣ членове бѣхъ нагласены така щото да удовлетворяватъ и двѣтъ страны. Този привремененъ трактатъ са подписа на 20 Іаннуарія 1783 и отъ Франція и Италія. Той бѣше доста унизителенъ за Англія, нъ положеніето на тая държава не бѣше таквози щото да го отхвърли. Тая война съдна на сичкыѣ държавы твърдѣ скѣпо; седемъ милиарда франгы са хвърлихъ на вѣтъра безъ съкъва полза. На 1785 Джонъ Адамсъ пристигна въ Лондонъ, като посланикъ на новата Американска държава. Има хора да не разумѣватъ службата на писателитъ и на пресата и да пытатъ, защо тѣзи мыслители (писателитѣ) не търсятъ щастіето и спокойствіето си, ами са размиряватъ съ сичкы за защитата на народны правдины и на справедливостъта; на тѣхъ ный ще кажемъ, че добрыѣ писатели правятъ това отъ голѣмо доброжелателство — да отгърватъ хората отъ голѣмыѣ страданія на войната и да прѣдпазятъ царето и царствата отъ голѣмы униженія.

Като са увѣрихъ, че пѣма вече война, Щатовеѣ не помислихъ вече за войската, която едвамъ можаше да са прѣхрани, а камо ли да си земе заплатата. Подписваніето на мира зарадва и воѣскаретѣ, нъ изведенъѣ радостъта имъ са обърна на голѣмо загрыжваніе. Мира ще докара растущаніето на войската; нъ какъ ще

и са заплати за службата? Страшно бѣше, че тѣзи служители на отечеството ще са распустятъ безъ заплата и безъ сѣкаквы сръдства за сѣществованіе. Тогава са появява между войската едно безименно писмо, което съвѣтства войкареѣ да са съберѣтъ на размышленіе, що трѣба да правятъ, и да не си отиватъ по кѣщитѣ прѣди да бѣдѣтъ удовлетворены.

За единъ честолобивъ Генералъ това писмо и расположеніята на войската бѣхъ добры средства за достиганіе на диктаторство и дори на царска корона; нъ Вашингтонъ бѣше не честолобеѣ, а патріотъ.

Намѣсто да нападне на безименната прокламація на право, Вашингтонъ обяви просто, че събраніето трѣба да стане слѣдъ 4 дни. Въ това врѣме той са видѣ съ офицеритѣ, разговори са съ тѣхъ, успокои ги и имъ отвори очитѣ врѣхъ тѣхнитѣ длѣжности. Тѣй приготвени, офицеритѣ пристѣпили на събраніето съ мирны и благородны чувства и подыръ една рѣчь отъ Вашингтона за поведеніето на добръ патріотъ и почтенъ человекъ, сичкитѣ обявили, че отхвъргатъ бесчестнитѣ прѣдложенія на безименното писмо.

Като успокои по този начинъ войската, Вашингтонъ написа на конгреса да са припознаятъ правата на войкаритѣ и да имъ са заплати. Той казува, че ще са срамува прѣзъ сичкыя си животъ за този народъ, който е не благодаренъ къмъ оубзи, които сѣ си проливали за него кръвта. Конгреса послуша.

На 25 Ноември 1783 Англійцитѣ испразднили Америка и Вашингтонъ на сѣкадѣ са приемалъ като баща на отечеството. Страната са освободи, военачалството стана не нужно и Вашингтонъ са отдѣли отъ своитѣ военны другари, за да са оттегли въ частный животъ. На 4 Декември 1783 офицеритѣ са събрали около своя генералъ и Вашингтонъ съ чашата въ рѣкѣ казалъ:

« Мои пріатели, съ прѣпѣмнено отъ любовь и отъ признателность сѣрдце са прощавамъ съ васъ. Дано останалитѣ дни отъ живота ви бѣдѣтъ толкози честиты, колкото прѣминалитѣ сѣ были почтенны и славны. Азъ не могъ да ви прѣгъримъ синца ви, нъ съ благодареніе ще ви стисна рѣката, ако додете при мене! Генералъ Кноксъ

приближава и прѣгърща Вашингтона; слѣдъ него сичкыѣ офицеры пристѣпатъ и му подаватъ ржката си въ голѣмо мълчаніе; смущеніето не позволяваше на Вашингтона да говори; сичкы плачахъ. Слѣдъ това Вашингтонъ прѣминава прѣдъ наредената войска, прощава са и съ нея и са отдалечава.

Той отива при конгреса да му повърне службытъ, които бѣше получилъ отъ него. Най напредъ той прѣдалъ смѣткытъ, за онѣзи количества, които были прѣдадени нему да ги распорежда за личнытъ си разnosки. Тѣзи количества са вскачвали на 360,000 фр. за осѣмъ години и то 50,000 отъ тѣхъ были употребены за тайны разnosки по дѣлата на държавата. Това е похарчилъ великый чловѣкъ за себе си прѣзъ осѣмъ години, като е былъ принуденъ да държи трапези за много случаи и хора и като е приемалъ постоянно офицеритѣ си. Въ своята рѣчь къмъ конгреса като слага своитѣ военачалническы длѣжности Вашингтонъ не забравя своята войска; той призовава конгреса къмъ признателность и го моли да са покаже справедливъ къмъ войницытъ. Конгреса му благодари и му позволява да са оттегли въ кѣщата си като простъ гражданинъ. Единственото нѣщо което пріелъ Вашингтонъ като знакъ на признателность отъ американскый народъ было правото да си праща писмата бесплатно по американската поща. — Тука не са запирашь заслугытъ на Вашингтона; ный ще го видимъ пакъ на чело на работытъ и спаситель на отечеството, като законодатель и прѣзидентъ.

ПАПСТВОТО

— 0 —

(Продълженіе отъ брой 23, год. II).

II

Причинытъ за усиляваніето на папската власть.

За страшната духовна власть на папытъ надъ цѣль западъ са е говорило много пѣти и въ нашитѣ вѣстници и малко-много читателитѣ на *Читалище* познаватъ голѣмытъ

злоупотребленія, които е докарала тая власт въ ръцѣтъ на едно користолюбиво и невѣжественно духовенство. Защото въ таквызи въпросы сѣкога има каква годѣ поучителность за народытъ, ный си позволяваме да поговоримъ за папството и за злоупотребленіята му еще веднаждѣ.

Началото на папството и развитіето на неговата сила сѣ прѣдмѣтъ за прѣпиранія между писателитѣ. Ако слушашъ нѣкои писатели между католицытъ, папството възлазя чакъ до Исуса Христа; споредъ тѣзи писатели папството отначало си е было таквози, каквото е было прѣзъ сръднытъ вѣкове и какво то ще бѣде сѣкога. Повечето писатели казувать, напротивъ, че папството, както горазбирать католицытъ, не е сѣществувало въ първытъ вѣкове, слѣдователно то не е учреждено отъ Исуса Христа, не е божественно учреждение. Послѣднето мнѣніе е надвило и единъ отъ най рѣшителнытъ защитницы на папството е изказалъ тѣзи думы за началото на папството: «цѣлъ купъ писатели сѣ употрѣбили голѣмото си ученіе да докажътъ, че римскытъ епископы не сѣ были въ начало това, що сѣ станаши отпослѣ, като прѣдполагать (писателитъ), че сичко онова, което не е сѣществувало въ първытъ вѣкове, е злоупотрѣбленіе. Тѣзи хора показватъ твърдѣ малко философія и истинско познание, като искать да намѣрятъ въ пеленачето дѣте размѣрытъ на порастналъ чловѣкъ. Папската власт са е родила и порастнала както и другытъ. Жалко е прочее да гледашъ отличны хора да ти доказватъ чрѣзъ дѣтинството, че зрѣлостъта е злоупотрѣбленіе. Нѣма учреждения, които не са развивать постепенно; да мыслимъ противното за папството, това е да мыслимъ противно на логиката.»

Тѣзи думы сѣ цѣла истина. Тый показватъ, че папството са е развило постепенно и по свѣтскы съображенія и врѣмenni нужды. Нъ тогава дѣ остава божественното начало на папството? Онѣзи, които искать да възводятъ папството до бога, не лѣжатъ ли по единъ начинъ най недостоинъ?

Католицытъ казватъ за основаніята на папската власт така: «Христосъ пита ученицытъ си: кого ма мыслите да съмъ? А Симонъ Петръ му отговаря: Ты си Христосъ, сынъ Бога живаго. Христъ отговаря: Блаженъ си Симо-

не варѣ Іона, защото ни плоть нито кръвъ ти е открило това, а отецъ мой, който е на небесата. Казвамъ ти, че ты си Петръ и на този камъкъ ще съзида моята черкова и адовата сила не ще може да я надвие.» На тѣзи думы основаватъ католицытъ папската власть, като зематъ за доказано нѣщо, че Римската черкова е основана отъ апостола Петра и че папытъ сж прѣемници на този апостолъ. Нъ Петровото пребываніе въ Римъ и до сега не е могло да получи нѣкаква историческа достовѣрность; католическытъ сказанія за това сж чисти басни. Исторіята като не помага на папытъ, христовото ученіе имъ помага още по малко. И да е ходилъ апостола въ Римъ, това нищо не бы помогнало на папското черковно върховенство, защото слѣдъ горнытъ думы, които Христосъ казалъ на Петра, има други които отнематъ това първенство. Когато апостолытъ са прѣпирали за първото мѣсто, Христосъ имъ казалъ: «въ обществото на мірянетъ има чиновенотличія, въ обществото което азъ основавамъ нѣма ни първы ни послѣдны» (Мат. гл. 20).

Подыръ смъртьта на Іисуса Христа сичкытъ апостола сж равны. Ако пыташь добръ, послѣдній между тѣхъ, Павелъ, играе най голѣмата роля, като прѣнася благовѣстіето на язычницытъ и така основава черкова всемірна. Отцытъ отъ първытъ вѣкове говорятъ, че сичкытъ апостола сж равны. Въ третій вѣкъ, когато нѣкои области почена-ли да гледатъ на сѣдалището римско еъ по голѣмо уваженіе, това не сж правила на основаніе на евангелскытъ думы. Святыитъ Іеронимъ и Августинъ обясняватъ горнытъ христовы думы къмъ Петра въ полза на вѣрата и на черквата, а не на папата.

Нъ като не е отъ Евангеліето и съгласно съ Евангеліето, какъ са е развила тая голѣма сила, която са нарича *папство* и която прѣзъ срѣднытъ вѣкове е принуждавала най силнытъ императоры да са прѣкланятъ прѣдъ нея? Тя са е развила на основаніе на чисто врѣмenny обстоятелства съ подпомаганіе на онзи спиритуализмъ, който са внесе отъ христіанството въ міръ и който караше хората да са отричатъ отъ тѣлото си и отъ свѣта зарадъ душата си. Този спиритуализмъ правяше епископытъ господарь на живота на хората. Почвата като бѣше готова, о-

нѣзи епископы, на които помогна врѣмето, придобиха най голѣмо значеніе, което скоро са обърна на тираническа власть на Западъ у Римъ, на Вѣстокъ въ Византія.

Папската власть е всеобемлющата стихія въ живота на западнитѣ народы прѣзъ сичкото продълженіе на срѣднитѣ вѣкове. Папата е былъ срѣдоточіето, отъ което сѣ из-лазяли законитѣ за духовный животъ на западъ и на вѣлѣніята на което сѣ внимавали сичкы. Духовный животъ и спасеніето на душата като сѣ были главната цѣль на христіанетѣ, тый като сѣ были главната имъ грижа, духовенството е придобило твърдѣ голѣмо значеніе и е почело да са распорежда, въ името на вѣчный животъ, съ сичкитѣ дѣла на този свѣтъ. Нѣ духовенството на западъ не е нищо друго освѣтъ войската на папата. Чрѣзъ духовенството папата е държалъ сѣдбытъ на народитѣ въ рѣцѣтъ си; чрѣзъ тѣхъ е давало и посока на сичкитѣ работы, свѣтскы или духовны. По солидарность въ интересы, а по нѣкадѣ и отъ страхъ прѣдъ всесиліето на папскый прѣстолъ, духовенството у западнитѣ народы сѣкога е държало съ папата и сѣкога е работило противъ отечеството си въ таквызи случаи, когато папството и държавата сѣ бывали въ споръ. Исключеніята сѣ твърдѣ рѣдкы. Вирочентъ това е было сѣкога свойственно на духовнытъ — да са прилѣпятъ до тиранитѣ на отечеството имъ, за да тиранстватъ и тый до нѣкадѣ. Ще каже, папата е былъ не само источникъ на законитѣ и на правдата прѣзъ срѣднитѣ вѣкове; той е и първото историческо лице, около което са върти исторіята на западнитѣ народы. Да разгледаме обстоятелствата, които сѣ спомогнали за усиляваніето на тая велика сила.

Въ времето на распространеніето на христіанството Римъ бѣше столица на познатыи свѣтъ. Това политическо значеніе на града не можеше да са неотрази и на римскитѣ епископы, както са отрази и на другитѣ епископы на западъ и вѣстокъ. Отъ политическото значеніе на града завѣсяше и значеніето на епископытъ. Епископытъ на малкитѣ градища имахъ сѣкога по слабо значеніе, когато епископытъ на голѣмытъ градища сѣкога бывахъ повече значителны и са послушвахъ не само въ тѣхната епархія, нѣ и въ околнитѣ епархій. Това вліяніе не бѣше о-

баче властъ, то бѣше единъ почетъ, едно прѣдпочтеніе. Колкото по значителенъ бываше града, толкози повече са почиташе и епископа на този градъ. Като срѣдоточіе на обширната Римска държава и като символъ на политическото единство, градъ Римъ скоро почена да са почита и като символъ на религіозното единство и на неговый епископъ почена да са гледа като на първы между епископытъ, първы не по властъ, а по почтеніе, първы между равнытъ. «Римската черкова, казва св. Кипріанъ, е главната черкова, въ която са олицетворява духовното единеніе.»

Това прѣимущество по причина на града скоро са усилюва съ други обстоятелства полурелигіозны и полународны. Еще отъ първытъ дни на христіанството Вѣстокъ е поченалъ да са раздѣля на съкаквы ереси и секты. Испытователный духъ на грыцты са е вмъкналъ въ вѣрата и, въ желаніето си да обясни Христовото ученіе, владалъ е въ различни лжеумудрованія, които сж раздирали черковѣта и сж заплашвали истинното христіанство съ истребленіе. Като народъ по положителенъ и повече приготвенъ да съхранява онѣзи правила, които веднаждъ пріеме, Римскый народъ не е познавалъ тѣзи спорове, които сж късали вѣстокъ ежегодно. Тамъ черквата са закрѣпила на онова, което веднаждъ пріела и стояла на него непоклатено. Отъ това партіитъ на вѣстокъ съкога сж были принудены да са обръщатъ къмъ Римъ за подкрѣпеніе на своята страна, като са показвали съ това, че мянѣята на римскый епископъ сж рѣшеніе на недоумѣніята. Така сж са обръщали за рѣшеніе къмъ папата въ въпросытъ за вѣмето, когато трѣбува да са празнува пасхата; за прѣкръщаніето на онѣзи, които сж были кръщаны отъ еретицы, и други много. Наистинна, тѣзи папскы рѣшенія не сж са слушали съкога, ако и да сж са налагали отъ папытъ съ отлученія, нъ самото издаваніе на тѣзи рѣшенія показва, че римскый епископъ не е стоялъ наравно съ другытъ епископы. Вѣсточнытъ съкога са отблъсквали папското първенство съ силны думы, нъ въ нужда съкога сж са обръщали къмъ папытъ за подкрѣпеніе на своитъ православны убѣжденія, когато тѣзи послѣднытъ сж бывали стѣснены или отричаны.

Подиръ тържеството на христіанството, вѣстокъ еще

повече почена да са опира на западъ въ желанія-та си да запази православіето и черковното единство. Най добрытъ вѣсточны епископы като Атанасій, Григорій и Василій не сж чакали спасеніе за православіето въ сѣвера съ аrianетъ освѣтъ въ твърдостта на западъ. Какво е било значеніето на римскій епископъ на западъ въ четвъртый вѣкъ, види се отъ дѣлата на Сардикійскій съборъ, дѣто западнытъ епископы сж пріели единодушно, че спороветъ между епископытъ трѣба да са рѣшаватъ на послѣдне мѣсто прѣдъ папата, ако това поиска едната страна. Картагенскій съборъ проси утвържденіе на своитѣ правила отъ папата, и папата исказва въ този случай слѣдующытъ думы: «Римската черкова не е основана отъ челоувѣческа власть, нъ божественна. Частнытъ черковы сж получили своето сжществованіе и своята власть отъ Св. Петра; ето защо трѣба да са отнасятъ за сичко къмъ Римската черкова, като къмъ источникъ на тѣхната власть; за да иматъ цѣна, тѣхнытъ рѣшенія трѣба да бждатъ удобрены отъ наслѣдника на Св. Петра почева да са обръща.» Така наслѣдството на Св. Петра почева да са обръща на върваніе, на догматъ: «никой не са съмнѣва, казвать папскытъ намѣстници на Ефескій съборъ, че Св. Петръ, князя на апостолытъ, стълба на вѣрата, основаніето на съборната черкова, е получилъ ключеветъ на царството небесно и че властьюта вязати и рѣшити му е дадена. Апостола живѣе въ своитѣ прѣмѣнницы и чрѣзъ тѣхъ извършува своитѣ съвѣты.» Така, правото за почтеніе зарадъ града римскытъ епископы обърнахъ на право божественно, на право за първенство и за власть. Папа Левъ пише: «Апостолытъ сж гласъ на истинната, нъ между тѣзи апостола Иисусъ Христосъ е избралъ за началникъ св. Петра, чрѣзъ когото върнытъ са свързувать съ Бога; св. Петръ е причастенъ на божіето единство, той държи мѣстото на Христа.» Постоянно увеличаванытъ притязанія на папытъ накарахъ най послѣ Халкидонскій съборъ въ 451 год. да обяви, че първенството на папата и на Цариградскій епископъ не състои въ друго нищо освѣтъ въ важностьта на двѣтъ столицы. Нъ папството бѣше вече направило голѣмы успѣхы въ мнѣніята, че са опира на наслѣдството на Петра, и не рачи да припознае обявненіе.

то на събора. Напротивъ, то са протестува срѣщу това обявление, като срѣщу подкопаваніе на чорквата. — Съборытъ отрѣкохъ върховенството на Римскый епископъ като утвърдихъ само първенството му. Нъ отъ първенството до върховенството нѣма освѣнъ една крачка. Нѣколко благопріятны условія не ще са забаватъ да докаратъ това върховенство, особенио на западъ, дѣто не е имало друты апостолскы прѣстола и патріаршескы да съперничаютъ съ римскый. Тѣзи обстоятелства не са забавили, и римскытъ епископы не са отрѣкли да са възползватъ отъ тѣхъ.

Сардинскый съборъ бѣше припознатъ правото на римскытъ епископы да си даватъ мнѣніето въ онѣзи спорове, които ставатъ между владыцѣтъ, когато едната страна са обьрие къмъ римскый прѣстола, нъ това право не бѣше таквози, което придава задължителна сила на папското рѣшеніе, нито нѣкъ подчиняваше западнытъ черковы подъ юридикціята на римската черкова. Папытъ обаче не разбирахъ работытъ така. За единъ сваленъ епископъ въ Галлія, когато папата поиска да оправдай и да възстанови въпроса за папската юрисдикція надъ Галлія са исправа на прѣдъ и папата не само поддържа, че има това право, нъ прибѣгна до императорската власть и искарева отъ императора Валентиніана указъ, който освящава папското върховенство надъ Галлія.

До тука бѣше стигнала папската власть, додѣто Римъ бѣше подъ византійска власть. При сичко, че византійскытъ императоры непоказвахъ по голѣмъ почетъ къмъ римскый епископъ, отъ колкото къмъ византійскый патріархъ, при сичко, че тый са отцосяхъ и къмъ първый тый деспотически, както и къмъ вторый, римскытъ епископы въ това врѣме бѣхъ придобили вече голѣмо значеніе въ черковата и първенството на папата бѣше дѣло общепризнато. Слугы на императорытъ отъ една страна, папытъ извършвахъ голѣмъ авторитетъ въ черковнытъ работы, отъ друга, и ако императорытъ свыквахъ по волята си съборытъ, на папскытъ посланницы принадлежаше прѣдсѣдателството. Най голѣмытъ императоры показвахъ, отъ политика или отъ друты съображенія, че римската черкова държи първото мѣсто между черковытъ. Іустиніанъ казва, че

«той има на ума си да увеличи честта и властта на папството; римската черква е първа между черковитѣ и никакъвъ религиозенъ въпросъ не трѣба да са рѣшава безъ съгласіето на папата.»

Въ това врѣме, до нашествіето на варваретѣ, положеніето на папството е бѣше таквози: папството искаше не само да постави римската черква надъ другитѣ черковы, нъ и да заповѣда на христіанството въ сичкитѣ въпросы за вѣрата. На дѣло обаче тая духовна власть не са простираше на въстокъ. Тя са приемаше на западъ, нъ нито самитѣ папы, нито частнитѣ черковы си давахъ пълна смѣтка за онѣзи правдини, които може да има римската черква, веднаждъ като са припознае за прѣмница на Апостола Петра. Африка неприпознава върховенството на папѣтъ; въстокъ гледа на тѣхъ като на епископы на първий градъ на държавата, и не като на прѣмници на Апостола Петра. Въ сѣща Италія Миланскій и Равенскій епископы си оставатъ независими. Колкото за върховенство надъ свѣтската власть, за това нѣма и помянь; папѣта са покоряватъ на императоритѣ, както и сичкитѣ други владыци, и не имъ дохожда никога на умъ да са противятъ на императорската власть.

Отъ това положеніе до онова, което залови папството въ срѣднитѣ врѣмена има голѣма разлика. Кой докара това голѣмо промѣненіе? Варваретѣ, които напълнихъ Южна Европа и на мѣсто старитѣ държавы и народы въздигнахъ други новы. Въ прѣселеніето на народитѣ на западна Европа настанахъ таквызи врѣмена, когато злочестинитѣ са сипвахъ отъ сѣка страна, а утѣшеніе нѣмаше отъ нїждѣ. Тогази сѣкы гледаше за себе си. Гражданскій и черковный порядъкъ бѣше падналъ подъ ударитѣ на варваритѣ. Епископитѣ едвамъ имахъ врѣме и възможность да са погрыжжѣтъ за своя приходъ, за своето паство сношеніята между частнитѣ черковы на западъ са прѣкъсахъ, защото сичко бѣше съборено, раздробено и подѣлено между побѣдителитѣ. Каквото другитѣ епископы, и Римскій изгубилъ прѣдишното си значеніе. Вліяніето му не са простираше и не можеше да са простира по далечъ отъ отколноститѣ на Римъ. Може да са каже, че за папѣтъ дошло врѣме да изгубятъ съвѣстнъ вліяніето си и да са о-

бърнхтъ на просты епископы, защото варваретъ и подыръ крышаніето си не показвахъ голѣмъ почитъ къмъ римскый епископъ. Готытъ и Лонгобардытъ като бѣхъ пріели христіанството споредъ аріанското исповѣданіе, тый гледахъ на православный Римскый епископъ като на еретикъ и не прѣставахъ да го стѣсняватъ при стѣны удобенъ случай. Нъ обстоятелствата възвърнахъ на римскый прѣстолъ онова, което той бѣше изгубилъ въ мѣчнытъ врѣмена по силата на нѣщата. Еще въ врѣмето на прѣселеніето римскытъ епископы са показавъ достойны за оны почитъ, който имъ отдаваше народа. Папытъ посрѣдствовахъ за Римъ и за другы градища прѣдъ варварытъ и отвращавъ много злочестивы отъ главытъ на папството си. Това поведеніе не бѣше отъ естество да намали значеніето на римскый прѣстолъ. Самый градъ Римъ дѣйствувалъ и на варваретъ и ты каралъ да гледать на него съ по голѣмъ почитъ къмъ епископа му не е далечъ, особенно когато този епископъ и отъ прѣди е ималъ високо значеніе и сега са е почиталъ за пръвъ надъ цѣлъ западъ отъ православнытъ. Голѣмата омраза на аріанскытъ Лонгобарды и Готы къмъ папата именно отъ това е была голѣма, защото съ виждали въ папата стѣлбъ на православіето, стѣлбъ на Атанасовото исповѣданіе. Варваретъ усѣщали по инстинктъ, че додѣто папата поддържа православіето, западъ не ще може да стане аріанскы; за това го и притѣснявали, дано да го обърнатъ на своята страна прѣди да са уталожить работытъ на западъ и да са повърне прѣдишното вліяніе на папытъ надъ съєднытъ страны.

Прѣселеніето са свърши и голѣмытъ бѣдствія са минахъ. Православнытъ колкото повече са отдѣляхъ отъ аріанскытъ Германцы, толкози повече са прилѣпывавъ къмъ Римскый прѣстолъ, който така твърдо спазваше Православіето и старытъ прѣданія. Съ подновеніето на сношеніята съ Галлія повърнало са и прѣдишното вліяніе на папытъ надъ черковытъ въ тая страна. Слабы самы по себе и окръжени или съ аріане или съ язычницы, галскытъ черковы толкози повече усѣщали нужда да са опрѣтъ на папството и да иматъ цеговата нравственна помощъ въ дѣлата на черквытъ си. Въ таквози състояніе были работытъ, когато са покрѣстило племето на Франкытъ и пріело хри-

етианската вѣра споредъ православното исповѣданіе. Отъ тогава Православіето намѣрило силны защитници на западъ и прѣдставителя на това православіе получилъ ново значеніе. Галскитѣ черковы не му бѣхж подчинены, нѣ сичкитѣ почитахж за пръвъ епископъ, който трѣба да са слуша въ дѣлата на вѣрата. Къмъ него са обръщавж за съвѣты и одобренія, а това бѣше доста за челоуѣческото тщеславіе да поиска повече. Отъ рѣшеніята по извикваніе, папѣтъ скоро достигнахж до рѣшенія по положеніе, по заповѣдничество. Папѣтъ поченахж да са смѣсятъ въ вжтрѣшнитѣ дѣла на черковитѣ и да издаватъ рѣшенія и заповѣди по тѣзи дѣла. Наистина, въ повечето случаи тѣзи посегнуванія посрѣщахж силно отблъскуваніе и папскитѣ рѣшенія не са слушахж, всегда нѣ много пжти тѣй са слушахж и изпълнявахж, особенно ако посрѣщахж поддръжа у една часть отъ духовенството или отъ народа на частнитѣ черковы. А това бѣше доста да утвърди папѣтъ въ мнѣніето имъ, че тѣй иматъ духовна власть надъ западнитѣ черковы. Обръщаніето на аріанскитѣ германцы къмъ Православіето расширичи областта на черковитѣ, надъ които папѣтъ искахж да иматъ върховната власть. Новообращеннитѣ имахж нужда да са обръщатъ съ много въпроси къмъ римската черкова и да искатъ съвѣтитѣ ѳ въ своитѣ недоумѣнія. Сички гледахж на тая черкова като на хранителна на истинното прѣданія и съ обращеніята си къмъ нея сички показвахж, че въ дѣлата на вѣрата нейнитѣ рѣшенія сж за слушаніе и че папѣтъ иматъ вече нуждното средство за заповѣданіе на черквитѣ по цѣлъ западъ. Сички гледахж на Римъ като на сѣдалище на Св. Петра и сички тичахж да са поклонятъ на апостолскій гробъ. Самѣтъ царіе сж тичали въ Римъ на поклоненіе и сж издигали тамъ гостинници за поклонницѣтъ. Най-голъма ревностъ въ това отношеніе сж показвали Англосаксонцѣтъ. Тѣхнитѣ царіе издигнали въ Римъ великолѣпны гостинници, за които и опрѣдѣлили извѣстното даждіе: *лепта за св. Петра*, което даждіе отпослѣ са обърнало на обрѣменителенъ данѣкъ въ полза на папѣтъ. — Папата въ това врѣме са нарича: Священноначалникъ избранъ отъ Бога, намѣстникъ на апостолѣтъ, наслѣдникъ на Петра, князь на черковата, стражъ на вѣрата, намѣстникъ на оногози, кой-

то отваря и затваря райскитъ врата. Врѣмето ще докара останалото и ще обърне на привило това, което папътъ извършватъ на дѣло тукъ-тамъ. Безъ поддръжка на правителствата папската власть надъ черковитъ сѣкога ще бѣде привидна; тя ще бѣде трайна и дѣйствителна, ако са подкрѣпи и отъ свѣтската власть. И това не са забавило. Обръщеніето на языческитъ Германцы е было едно отъ главнитъ причины за усиляваніето на папската власть, защото това обръщаніе е ставало по прѣдначиваніе на папѣтъ или по тѣхно благословеніе. Въ шестый вѣкъ Григорій Великий проводилъ проповѣдници въ Англія и покрѣстилъ голѣма часть отъ Англосаксонцитъ. Отъ това врѣме Англія е станала най вѣрната и най покорната, въ черковно отношеніе, страна на папѣтъ. Проповѣдницитъ утвърдили въ ума на народа, че папата е намѣстникъ Христовъ и началникъ на черковата, и народа останалъ вѣренъ на тая проповѣдь. Слѣдното са случило и съ другитъ германски племена въ Германія. Проповѣдницитъ имъ занасяли христіанството въ таквъ видъ, какъвто са одобрявалъ отъ папѣтъ и заедно съ евангелскитъ истини новообращенитъ народы пріемали и тая истина, че папата е началникъ на вѣрата, и че новата черкова трѣба да бѣде покорна и послушна на христовъ намѣстникъ. Новитъ черковы папѣти признавали папската власть надъ себе си и са покорявали на Римъ въ спѣхъ.

Въ осмый вѣкъ домоправителя на Франскый царь, Пипинъ Малий свалилъ господаря си отъ прѣстола и нарѣклъ себе си царь на Франкитъ. Като искалъ да придаде на това похыщеніе видъ на оправданіе и законность, Пипинъ са обърналъ къмъ папата и поискалъ отъ него удобреніе за извършеното. Не са знае Пипинъ разбиралъ ли е, какво ще излѣзе отъ това обращаніе къмъ папата, или не, нъ послѣдствіята отъ тоя постѣпкъ сѣ были твърдѣ важны за папството, защото не само сѣ дали силна поддръжка на папскитъ притязанія за заповѣданіе надъ западнитъ черковы, нъ еще сѣ породили мисльта за върховенството на папѣтъ надъ царіето. Ако папата може да са одобрява воцареніето на тогози и оногози, това ще каже че той е господарь и на царствата, като намѣстникъ Христовъ. Ный ще видимъ по надолу, до каквы чудовищны размѣры ще са

развѣ това ученіе. Сега нека са повърнемъ на расказа си за събытіята. За облагодаряваніе на папата Пипинъ показвалъ къмъ Римскый прѣстолъ особено уваженіе, запазвалъ го отъ притѣсненіята на аріанскытъ Лангобарды и подарилъ на папата ровенскый екзархатъ въ *вѣчно владѣніе и управление*, не като пѣленъ господарь на тѣзи мѣста, а като спашія, както види отъ фактове, приведены у черковната исторія на Пипанка.

Когато папата може да удобрява франскый царь и да прѣдава франскый прѣстолъ, той още повече може да прѣдава, комуто ще римската корона. На 1800 г. папата коронясва Пипиновъ сынъ Карла за Римскый императоръ и още веднѣжъ показва, че е господарь на господарствата. Отъ този часъ черковата и папата ставатъ сичко, а императорытъ и царіетъ почеватъ да са сматратъ като слугы, които трѣба да слугуватъ и да защищаватъ черковата. Самытъ царіе са прѣкланятъ прѣдъ началника на черковата и пріематъ отъ него освященіе на своята власть. Това освященіе ги поставя по долу отъ папытъ и показува, че тѣхната власть истича отъ черковата и може да са зема назадъ, когато не са употрѣбява по желаніята на черковата. Папытъ още не мисляхъ да са въсползуватъ отъ сичкытъ послѣдствія на таквози рѣкоположеніе, едно защото не бѣхъ толкови силны, друго защото самы не можяхъ да са прострѣтъ до таквызи нелѣпности; нъ ще доде врѣме, когато годинитъ ще са промѣнятъ и папытъ ще станѣтъ по честолубивы; тогава и тѣзи притязанія ще са искажѣтъ въ сичката имъ нагота и ще са направятъ опитванія за тѣхното приведеніе въ дѣйствиѣ.

Таквызи сѣ были частнытъ условія на усиленіето на папската власть. Тѣзи частны условія можѣтъ са съедини въ едно общо — въ умствениото състояніе на епохата. Като невѣдущи въ дѣлата на вѣрата и въ Св. Писаніе, като лишены отъ сѣкаквы познанія, западнытъ народы, слѣдъ прѣселеніето, пріемали думытъ на черковно учительтъ и на проповѣдищытъ за несъмненны истинны и бързали да са съобразятъ съ тѣхъ. Казвали имъ на примѣръ, че папата е намѣстникъ Христовъ, и тѣй слушали и са покорявали на вѣлніята на този намѣстникъ. Безъ това дълбоко невѣжество на народытъ папството никога не бы мо-

гло да придобіе онова вліяніе, съ което са е ползовала прѣзъ срѣднитѣ вѣкове въ политическитѣ и черковнитѣ работи. Нѣ за невѣжеството, съединено съ вѣрата, сичко е възможно. Като намѣстникъ Христовъ, папата са казва распоредителъ на вѣрата и на душитѣ въ тоя свѣтъ и пѣленъ господаръ на царство небесно на онзи, и хората внимаватъ на тѣзи думи и ги приематъ въ сичкыя имъ обикрениъ смисль. Многочисленнитѣ монаси трлбятъ това ученіе и въ черковитѣ и на сѣкадѣ и като го насаждатъ въ сърдцата на сичкы, не прѣпущатъ случантѣ да изводятъ отъ него онѣзи послѣдствія, които изисква интереса на папството. Който е намѣстникъ божій, той има и божеска власть, слѣд. той може да дава спасеніе и осжженіе по волята си, слѣд. отъ него зависи спасеніето на сѣкого, слѣд. той е богъ. Ный папстина срѣщаме у калугерството на западъ таквози богохулно ученіе. Споредъ нѣкои западни учители и писатели, Христосъ са е съблѣкълъ отъ сичката си власть, за да я прѣдаде на папата, който, вслѣдствие на това, е не само глава на черквата и распоредителъ на спасеніето, нѣ свободенъ отъ сѣкаквъ грѣхъ въ дѣлата на вѣрата и на спасеніето. Какво богохуство! каква подигравка и съ чловѣчеството! като видѣли че свѣта е невѣжественъ, папйтѣ незнаили прѣдѣлъ на своята власть. Тый употребили сичкитѣ средства за да поставятъ себе си на таквози мѣсто, дѣто никому смъртному не прилича. Многочисленнитѣ калугерскы общества, сжщо тѣи невѣжественны като народа или безсѣвѣстны като самитѣ папы, не сж имали друга работа, освѣнъ да водятъ христіанскый западъ нататъкъ, на кждѣто го и искалъ фанатизма или съсловнитѣ интереси.

Недоволны отъ тѣзи условія, които имъ прѣдставляло тогавашното врѣме, папйтѣ прибѣгнали и до други нечисти средства за собственото възвишеніе и за усилованіе на своята власть. До дѣто е было лековѣрното и суевѣрното невѣжество, папйтѣ не сж имали нужда и отъ други средства за това възвишеніе; нѣ тѣхната жадность и тѣхното честолюбіе не са благодарило на всеобщото признаніе. Папйтѣ поискали да иматъ на рѣцѣтъ си доказателства, че тѣхната власть не е дѣло на врѣмето, а е нѣщо постоянно, нѣщо отъ старитѣ вѣкове и отъ началото на

христіанството. Съ тая цѣль по тѣхно побужденіе са поевява сборника на прочутѣ *Исидоровы декретаріи*, дѣто са намиратъ цѣлы купища лъжливы документи, които ужь останали отъ първитѣ вѣкове и отъ които са види, че папѣтъ открай сж имали власть да уреждатъ и да сѣдятъ отдѣлнитѣ черковы на цѣль западъ. Лъжата въ този сборникъ е много явна, нъ невинный тогавашень свѣтъ приелъ лъжливытъ документи за истинскы и побързалъ еще повече да са прѣклоны прѣдъ честолюбіята на Римъ. Днееъ сѣкы види тая лъжа, нъ въ срѣднитѣ вѣкове кой можалъ да помисли, че петровытъ намѣстници лъжатъ? Тогава толкози по лесно вѣрвали въ едно нѣщо, колкото повече пелѣпность заключавало това нѣщо. Кой знаялъ тогава исторіята до тамъ, щото да забѣлжи, че друго казва Исторіята, друго пѣять декретаріитѣ.

(Слѣдува)

ПОНЯТІЯ ИЗЪ ПОЛИТИЧЕСКАТА ИКОНОМІЯ.

ПО ВАЙЛАНДА.

—0—

1. *Политическата Икономія* е наука, която ни учи какъ да са обогатяваме. Нѣкои си ѣхъ опрѣдѣляватъ така: наука за народно обогатяваніе; нъ това опрѣдѣленіе не е точно, защото законитѣ на обогатяваніето сж сжщитѣ както за народытъ тѣй и за особытъ.

Съ думатъ наука ній тука разбираме откритіето и изясненіето на законитѣ, които движатъ дѣйствиата на челоуѣка въ прѣдпріятіята му за обогатяваніе. Безъ сумнѣніе такыва закони сжществуватъ тука както и другаде. Тѣй напр. сѣкы знае, че безъ трудъ и умѣренность челоуѣкъ не може да са обогати. Природата всекога и на вредъ работи по законъ и систематически; за това Пол. Икономія изслѣдва и опрѣдѣлява законитѣ, по които челоуѣцитѣ и народытъ напрѣдватъ въ вѣщественно отношеніе.

2. *Богатство*. Природата е съставена отъ прѣдмѣти; всичкитѣ иматъ свойство да удовлетворяватъ челоуѣческытъ желанія, и тѣй всичкитѣ помагатъ за щастіето му.

Това свойство въ *предмѣты* е първото необходимо условіе което влиза въ идеята на богатството.

Нъ защото удовлетвореніето на нашѣтъ желанія съ помощта на *вѣнкатъ* нѣща изисква нѣкакво си измѣненіе въ тѣзи самыѣ нѣща, прѣди тѣ да служатъ за употребленіе, и още, защото ній би нѣмали право къмъ такава измѣненіе ако тѣ не принадлежатъ намъ; то слѣдва, че въ богатството влиза още и идеята за притяжаніе. И тѣй, съ думата имотъ ний разбираме сѣко нѣщо, което има сила да удовлетворява желаніята ни и да са притяжава. Този, който изобилува съ такыва нѣща, нарича са *богатъ*; а този у когото са намиратъ по малко — *сиромашъ*. Онзи, който има пары, нарича са и той богатъ, защото съ тѣхъ той може да удовлетвори всичкыѣ си потребности.

3. *Цѣнность*, действителна и размынно. Онова свойство въ нѣщата, което е способно да удовлетворява, ся нарича *цѣнность*. Тѣй напр. цѣнностейта на въглена състои въ силата му да дава топлина, отъ която чловѣкъ има нужда. Онѣзи прѣдмѣти, които иматъ повече отъ една цѣнность, можатъ да удовлетворяватъ много нужди изведнаждъ. Цѣнностейта на дървото не състои само въ това, дѣто дава топлина; то влиза въ много други работы, както за граденіе, зиданіе и украшеніе. Желѣзото има толкова цѣнности, колкото пати неговото употребленіе влиза въ нѣщата.

Степенята на действителната цѣнность на едно какво да е нѣщо, зависи отъ *качеството* и *количеството* на желаніята, които то може да удовлетворява. Ако удовлетвореніето на едно желаніе е необходимо за сѣществуваніето или за удоволствіето на чловѣка, неговата цѣнность ще бѣде голѣма. Тѣй ся случавя съ въздуха, храната, облѣклото, водата и дървото. Ако отъ други странж удовлетвореніето, което то дава прѣдмѣта, е не толкова нужно, цѣнностейта му ще бѣде малка. Въ този разрядъ влизатъ всичкыѣ видове украшения. Че цѣнностейта на тѣзи послѣднитѣ е малка, ся доказва още и отъ това дѣто въ врѣме на скѣпотія, хората ги напущатъ. Освѣнъ това, цѣнностейта, както ся каза, на едно какво да е нѣщо, зависи отъ числото на желаніята, на пуждыѣ, които то за-

доволява. До дѣто каучука ся употрѣбываше само за истриваніе на писаното, той имаше малка цѣнность. Нъ щомъ неговото образованіе влѣзе въ други работы, той доби голѣма цѣнность.

До тука ній говорихме за дѣйствителната цѣнность на нѣщата, безъ които тѣ не бы могли да удовлетворяватъ чловѣческыѣ желанія.

Ако прѣгледаме прѣдмѣтитѣ на около си, ній ще намѣримъ, че голѣма разлика сѣществува между тѣхъ. Нѣкои си можатъ да служатъ като средство за придобиване на други; такыва сѣ срѣброто, златото, желѣзото, въглищата и пр. който има тѣзи, той лесно може да удовлетвори сичкыѣ си потребности чрѣзъ размѣна. У други, особенно у тѣзи, които иматъ голѣма дѣйствителна цѣнность, това свойство ся пенамира. Нѣма сумнѣніе, че свѣтлината, въздуха и водата иматъ най голѣма сѣществена цѣнность, нъ я кажете ми, какво може са доби въ размѣна за единъ отъ тѣзи элементы? Отъ тука ся види че размѣната цѣнность на нѣщата не е въ сѣразмѣрность съ тѣхнѣхъ сѣществениѣхъ цѣнность. Единъ драмъ желѣзо има по голѣма сѣществена цѣнность отъ единъ драмъ злато, нъ при всичко това драма златото има по голѣма размѣнна цѣнность отъ желѣзото; сир. съ златото ный можемъ да си доставимъ по много нѣща въ размѣна. Това свойство въ нѣщата ся нарича *размѣнна цѣнность*.

Ако сравнимъ сега тѣзи прѣдмѣти, които нѣматъ, съ тѣзи които иматъ размѣнна сила, ный ще намѣримъ тѣзи разлика:

1. Тѣзи, които нѣматъ размѣнна цѣнность, сѣ на всѣкадѣ изобилны и неизчерпаеми. Прѣдмѣтитѣ на другыѣ сѣ тѣсны както споредъ количеството, тѣй и споредъ мѣстото. Въздуха е както и по количество тѣй и по качество на върѣдѣ еднакъвъ; нъ не е тѣй съ въглищата. Когато лежатъ въ земіѣхъ и не са употрѣбляватъ, тѣ иматъ размѣнна сила, нъ веднаждѣ рудницата разработена, тѣ придобыватъ тѣзи сила.

2. Друга разлика произтича отъ това, дѣто първыѣ сѣ добывать безъ трудъ. Тѣ сѣ дарове на природѣхъ и сѣбѣ има право да са наслаждава отъ тѣхъ, колкото иска. Претивното е съ другыѣ. Тѣ сѣ сѣдиняватъ съ чело-

вѣческій трудъ, и тѣхната сжщественна цѣнность порасва. Никакво чловѣческо усилие не е въ сѣстояніе да възвыси ползата или цѣнността на въздуха и свѣтлината; нъ искусството може да възвыси цѣнността на желѣзото. Необработенната желѣзна руда е толкова безползна, колкото и простый камъкъ. Особенныѣ свойства на метала сж слѣдствие на труда. Има случаи обаче, когато сжщественнѣтъ цѣнность на нѣщата не е въ сѣстояніе да задоволява нуждытъ безъ трудъ, и тогава тѣзи нѣща придобывать размѣнна цѣнность. За пр. можемъ да земемъ водата въ Цариградъ; до дѣто е въ кладенеца тя не струва нищо, сир. нѣма размѣнна цѣнность, нъ когато ѿ донесе хамалина, ный плащаме 5. пары за чашкѣтъ.

Явно е прочее, че всѣко нѣщо на земѣтъ има наистина своята сжщественна цѣнность. По свойствата, способността и сжщественната цѣнность, нѣщата сж дѣлятъ на два вида; първо, на таквызи които природата е сздала; и второ, на таквызи, които сж станали посрѣдствомъ двигателната сила на чловѣка. Първыѣ, като даръ на природата, нито сж купувать, нито сж продаватъ. Вторыѣ сж произвѣденіе на чловѣка и тогава не могатъ сж придоби освѣтъ за другъ равноцѣнность. Отъ тука слѣдва че само онѣзи свойства влизать въ размѣннѣтъ цѣнность на нѣщата, които чловѣкъ е сздалъ. И за това размѣнната цѣнность на желѣзото и златото независи отъ тѣхного употребленіе или неупотребленіе, нъ отъ труда който имъ придава нужныѣ качества за употребленіе.

Като е тѣй, изработеното съ трудъ дава пълно право на тогова, който го е изработилъ, съ тѣзи разлика само, че първоначалныѣ элементы връзь които е работилъ за да сздаде цѣнность, не сж принадлежали никому. И защото всичко полезно може да стане само съ трудъ, то ще рѣче че сичко изработено трѣба да принадлежи исключительно на тогози, който го е изработилъ. Всѣкы прочее, който иска да са наслаждава съ подобны прѣдмѣты, трѣба или да работы за да го спечели, или пъкъ да ги добіе чрѣзъ своеволна отстъпка отъ тогози, който е работилъ за тѣхъ. Нъ този, който е иживявалъ трудъ връзь едно нѣщо, никога не бы далъ това нѣщо за нищо (туку тѣй), или цѣкъ въ възнагражденіе за онова, което може ся спече-

ли безъ трудъ. Никой абаджія си не даба абитъ въ размѣна за вода или за свѣтина; за това който ся нуждае отъ аби или трѣба самъ да си ги истъче, или пъкъ да даде въ размѣна друга равноцѣнность, която самъ си е създалъ. Който желае да бѣде честитъ, нека работы за да стане такъвъ. Отъ казаното сѣ види, че додѣто неск. ществуватъ условіята за награжденіе на труда, до тогава труда не може да има размѣнна цѣнность.

За да можемъ да сѣдимъ за размѣнитѣ цѣнности на едно нѣщо, нужно е да знаеме, колко трудъ и искусство сѣ потребны за създаваніето на сѣщото нѣщо; съ други думы, размѣнната цѣнность зависи отъ труда и искусството. Никой не е до толкова безуменъ да даде онова, което му кустисва 2 дни трудъ, за онова което държи другому, съ сѣщото искусство, само единъ день трудъ; понеже въ такъвъ случай за него ще бѣде по добръ самъ да си го изработи нежели да го купува отъ другыго.

Нека помнимъ, че когато говоримъ за трудъ, ний разбираме простъ трудъ; сир. безъ да земаме подъ видъ колко и какво искусство влиза въ работата, нито другытъ обстоятелства, които докарватъ измѣненіе въ цѣнността. За тѣзи ще говоримъ по послѣ. Ний прѣдположихме по горѣ, че въ всѣкой случай, трудъ отъ сѣщый видъ само трѣба да ся сравнява.

Ний споменяхме горѣ, че размѣнната цѣнность за дълго време трѣба да сѣ мѣри съ това що е докарало тѣзи цѣнность. Врѣмени обстоятелства можатъ да направятъ исклученіе на общото правило; тѣй можатъ за кѣсо време да повишатъ или да свалятъ цѣната на обыкновенната цѣнность. Нъ такъвыи обстоятелства можатъ да траятъ привременно, и размѣнната цѣнность всѣкогы си остава равна съ пазарната цѣна. Нека за обясненіе кажемъ нѣщо за причинытъ на това врѣменно измѣненіе.

1. Да прѣдположимъ, че отъ дѣжда, отъ копаніето, или отъ друга причина, тѣзи година виното е изобилно, тѣй що съ единъ день работа винодѣльца спичелва 100 оки вино на мѣсто 50. Въ този случай бакалина не ще дава въ размѣна своята стока на сѣщытъ условія, както прѣди. За сѣщото количество оризъ напр. той ще иска повече вино, и тѣй размѣнната цѣнность на послѣдното ще спадне.

Нъ защото спаданіето на виното ще увеличи числото на мюшерінгъ, то ще рече, че и двѣтъ страни ще бждѣтъ добръ. Винодѣлеца съ по малко трудъ, искарева много; бакалина съ сжщія трудъ зема въ размѣна повече вино. Обществото са ползова, защото купува виното съ долня цѣна. Отъ тука слѣдва, че *колкото едно пшцо е произбилно, толкова по долня бива неговата размѣнна цѣнность.*

2. Да прѣдположимъ, че труда ся удвои и винодѣлеца искарева само 25 оки вино. Тогава размѣната цѣнность на виното са въскачва, и той не ще да размѣнява на сжщитѣ условія както ако би искаралъ 50 оки за единъ день работа. Въ този случай негова трудъ ще бжде по скъпъ, или което е се едно, той ще добіе повече оризъ съ сжщото количество вино. Нъ съ повишеніето на размѣната цѣнность на виното, числото на винопійцитѣ ще ся намали, и винодѣлеца, за да похарче-стоката си, трѣба да отстъпи нѣщичко на бакалина, тѣй щото първый зема по малко оризъ, а послѣдній — по малко вино. Дѣто ще рече, загубата ще падне и на двѣтъ страни; поврѣдата на едного е поврѣда и на другия, защото сичко ся основава на труда. Заради това всичко друго като си остава както прѣди, *колкото по кесатъ е едно пшцо, толкова по голма ще бжде неговата размѣнна цѣнность.*

3. Да прѣдположимъ, че виното излиза толкова колкото и прѣди, сир. 50 оки, нъ по нѣкоя причина числото на мюшерінгъ порасва. Въ този случай виното ще бжде недостатъчно да задоволи населеніето, и тѣй съревнованіе ще сж породи между купувачитѣ, кой по скоро и кой по много да купи. Слѣдствіята на това надпреварваніе ще бждѣтъ повишеніето на цѣнѣтъ на виното; а това ще каже: *че колкото повече едно пшцо ся търси, толкова повече неговата размѣнна цѣнность ся повишава.*

4. Ако ли са случи противното, сир. ако виното ся произвожда както прѣди, нъ по нѣкоя причина, числото на купувачитѣ спадне, тогава винодѣлеца не ще може да добіе въ размѣна сжщото количество оризъ. Съ единъ думж, цѣната на виното ще спадне, и това ще са продължава до тогава, до когато виното земе да ся търси повече. Отъ тука излиза, че количеството като си остава сжщото, *колкото по малко едно пшцо ся търси, толкова по малка бива неговата размѣнна цѣнность.*

Тъзи сж началата, които държатъ въ равновѣсіе, всѣкога и на всѣко мѣсто, произведеніята. Само толкова мѣсо и храна сж намиратъ въ градоветъ, колкото сж нужни да нахранятъ житолитъ. Щомъ цѣната на едно нѣщо спадне, на часа то прѣстава да сж искаква, и това трае до дѣто цѣната пакъ са покачи. Ако са покачи, производителитъ жертвуватъ и капиталъ и трудъ, за да посрѣщнатъ необикновенната пужда. Това е още и причината, дѣто въобще цѣната на произведеніята като сж покачи, слѣдъ малко спада, и обратно. Когато едно нѣщо е ефтино, хората напушатъ да са занимаватъ съ неговото производство, и слѣдствието е *кесатляка*. Когато, напротивъ, цѣната е горѣ, всѣки желае да го произвожда, и тѣй размѣнената цѣнность пада.

Трѣба да задѣлѣжимъ тука, че цѣнность на нѣщата зависи не само и отъ тѣхнѣтъ трайность. Нѣщо което може да сж държи безъ да са развали, не пада изведиждъ много доло, нито ся покачва много горѣ, каквито и да бждатъ другитъ обстоятелства. Желѣзото може да са държи съ години безъ да сж повреди, и за това неговата цѣнность не прѣтърпѣва голѣмы измѣненія. Напротивъ, рибата, овоціята и другы подобны твърдѣ често и въ малко врѣме падатъ и ся въскачватъ.

Врѣменито разстояніе тоже докарва измѣненіе въ цѣнностьтъ на нѣщата, колкото по скоро и по лесно едно нѣщо излиза, толкова повече цѣната му спадва, и това става защото хората са въздържатъ отъ да купуватъ, съ надѣжда чѣ ще добіятъ по ефтино рѣченното нѣщо. Нѣ когато едно нѣщо не може да ся искара въ късо врѣме, а е отъ първж нуждѣ, тогава цѣната бива висока.

Колкото обаче ся касай до купувача и продавача, тѣзи измѣненія въ цѣнѣтъ ся уравниватъ. Когато стокитъ ся покачѣтъ, търговеца гы продава скѣпо, а когато спадатъ, той е принуденъ да гы продава съ малко печала, и по нѣкогаждъ по долу отъ колкото му кустиватъ. Печалата въ единый случай е равна съ загубѣтъ въ другий. За това както ній не го съжالياме когато продава на зараръ; тѣй и не трѣба да ся сърдимъ когато товари повече отъ обикновенното цѣнѣтъ на стокитъ. Това е една случайность, която независи отъ неговѣтъ волѣж.

Ако помнимъ що сж е казало до тука, ний ще до-
димъ до слѣдующитъ общи заключенія.

1. Цѣнността, сир. иждивенный трулъ, е основата на
размѣнитъ цѣнность; тя е туку-рѣчи съкоги равна съ
последніѣтъ; т. е. едно нѣщо струва толкова за колко-
то ся е произвело, като земемъ въ сжщото врѣме предъ
видъ обикновенната печала на производителя. На това о-
баче има исключенія, причинитъ на които зависять отъ
слѣдующитъ обстоятелства:

2. По изобилно ли е едно нѣщо, по малка е негова-
та размѣнна цѣнность.

3. По кесать ли е — по голѣма му е размѣнна-та
цѣнность.

4. По много ли са търси, по голѣма е размѣнна-та
цѣнность.

5. По малко ли са търси, по малка е размѣнна-та
цѣнность.

Производство. Отъ казаното до сега лесно е да ся
разбере, що е *производство*. Производството е дѣйствиѣ,
чрѣзъ което ний придаваме цѣнность на едно какво да е
нѣщо, или пакъ производството е дѣйствиѣ, чрѣзъ което
ний правимъ нѣщата способни да удовлетворяватъ нужды-
тъ. Ний не можемъ нито да създадемъ, нито да унищо-
жимъ едно нѣщо; сичко което можемъ да сторимъ е да
го прѣобразимъ. Да прѣобразимъ, по този начинъ, едно
нѣщо ся нарича *производство*.

Прѣобразованіе въ нѣщата може да стане по три на-
чина. Ний можемъ да измѣнимъ *частицитъ и елементитъ*
на нѣщата; *тѣхния образъ, тѣхното положеніе*. Когато
человѣкъ извърши едно отъ тѣзи дѣйствиѣ, той *произвож-*
да; лицето, което работи е *производитель*, а изработен-
ното нѣщо — *произведение*. Капиталъ е матеріала, връзъ
който ся работи. Сжщія матеріалъ бива по нѣкога и ка-
питалъ и произведение. Вълната е произведение на овча-
ря, а капиталъ на фабрикантина. Думата *капиталъ* не оз-
начава само матеріала, връзъ който челоуѣкъ работи, нѣ
още и орѣдіята съ които са спомага, и вкички други пу-
жи за осжщественіето на труда. (Слѣдува.)

НОВА ПОЛЗА ОТЪ КУКУРУЗАТА.

Въ нашето врѣме сѣ ся направили важны опыты съ кукурузата; тѣзи опыты ний ще туримъ прѣдъ читателитѣ си, защото малко-много кукурузата е распространена изъ пространното ни отечество и служи за хранѣ на голѣмѣ часть хора. Тѣзи опыты могатъ бы отъ голѣмѣ ползѣ.

Харчианіето на хартіѣтъ като ся е качило и въскочва са постоянно, фабрикантитѣ, които ся занимаватъ съ тѣзи стока, наченѣхъ да ся страхуватъ, че най-послѣ ще имъ липса вещество т. е. парцалитѣ отъ които правѣтъ хартіѣтъ, защото лененитѣ и конопени парцали нѣма гы тѣи много както ся харчи много хартіѣтъ. Нѣкой си *Г. Діамать* прѣдложилъ да ся прави хартія отъ кукурузены листа. Това прѣдложеніе турилъ въ дѣйствиѣ *Г. де Анеръ* и видѣлъ, че ако и да не станѣло хубавѣ хартіѣ отъ кукурузата, съ този опытъ обаче намѣрили въ кукурузата едно многоцѣнно вещество за тъканіе на твърдѣ хубаво платно, отъ остатѣцѣтъ на което може да ся добыва обыкновенѣ хартіѣ, съ твърдѣ долна цѣна.

Ето какъ излага *Г. де Анеръ* своитѣ опыты.

Общата основа на сичкитѣ видове хартія сѣ жилкѣтъ и и концѣтъ на нѣкое растеніе. Парцалитѣ не сѣ друго нищо, освѣнъ подобни растителны концы. Ако на мѣстото на парцали или изсѣхнѣли ленены и конопены концы, бѣше ся направила хартіѣ отъ новы ленены и конопены концы, тая хартія щѣше да е много по добра, нѣ и много по скѣпа отъ сегашнитѣ; за да направи опытъ съ парцали отъ кукурузены платна трѣбаше по напредъ да станѣтъ тѣзи платна; тѣ и станѣхъ и сполучиха, защото ся доказа че по единъ простъ методъ могатъ ся извлечь отъ кукурузата нишки за истѣкаваніе на платно, подобно на конопеното.

Поговорката казва: « добритѣ и лоши нѣща идватъ изъ веднѣждъ ». Тава ся случи и на кукурузата. За нея ся откры се въ сѣщато врѣме, че отъ кученитѣ и можемъ да замѣсваме тѣсто като отъ брашно, и че това тѣсто има добрината да не може да ся развали и тогава, когато ся държи цѣлы мѣсецы.

На това основаніе сега започенѣхъ въ платнарството да правѣтъ единъ видъ търговѣхъ съсъ сухитѣ мамулены листа, които тургатъ въ чувалы и ги прѣнасятъ на далечъ до платненитѣ и хартійны фабрики; листата обаче трѣба да бѣдѣтъ колкото е възможно сухи и чисти. Исушаваніето имъ може да става на полето, особено по нѣсъ, дѣто подырь прибираніето на кукурузата. есенъта държи още хубава. Прѣпорѣчваме това новаоткрытіе на нашитѣ земледѣлцы, които, съ врѣме може, ще дократъ на отечеството си новъ изворъ за богатство.

ГОЛѢМОТО ВЪЗДУШНО ПЖТЕШЕСТВІЕ

Отъ 5 Септемврія 1862.

—0—

Твърдѣ занимателно и поучително е да чете челоуѣкъ рапортытъ на пжтувателитѣ въ въздуха съ балонъ, защото горнитѣ обѣсти сѣ за насъ хората още малко познаты, и като единъ фантастически свѣтъ.

Ето единъ подобенъ рапортъ отъ Г. де Гленера, знаменития въздухо-плаватель, който е направилъ до сега баримъ 400 пжтешествія по въздуха. Той прѣдиріе едно подобно пжтешествіе въ града Volverhampton на 5 Септемврія 1862 и са вѣскачилъ на горѣ въ единъ твърдѣ голѣмъ балонъ, прѣзъ единъ твърдѣ горѣщъ день, при температура 26° р. Нѣколко минути по на сетнѣ, квѣзва той, ный стигнахме въ единъ облакъ, който имаше 1100 крака дебелина. Въздуха тамъ бѣше твърдѣ влаженъ. Когато излѣзохме внѣ изъ облацитѣ струваше ни ся да плуваме въединъ океанъ отъ свѣтлинѣхъ; погледнахъ на часовника и той бѣше 1 ч. и 17 минути. Надъ главитѣ ни въздуха бѣше сынъ-свѣтълъ, нѣ подъ краката си видѣхме купища облацы, които ся гледахъ като развѣлнуванъ отъ голѣмъ боръ океанъ, съ дългы высокы вѣлны и дълбокы долове. Зрѣлището бѣше чудно и азъ поискахъ да го извадѣмъ на фотографіѣ; на праздно са мѣчихъ обаче, защото нашъ балонъ побѣгна и ся искачи съ таквази голѣмъ бързинѣ, щото не можахъ да отбѣлѣжа никаквъ фигурѣ. На 1 ч. и 21 минути бѣхъ 2 мили англійскы на високо (10,000

крака) отъ земѣтъ: Тамо температурата на въздуха бѣше вече доволно студена; на 2 ч. 28 минути когато стигнахъ на височинѣ 3 мили англ. (15,000 кр.) термометра показваше само 8° р.; на 4 мили (20,000 кр.) термометра имаше 2° р., и подиръ 10 минути когато стигнахъ на височинѣ 5 мили (25,000 крака) термометра бѣше на 1° р. подъ нулѣтъ. До тука можяхъ да наблюдавамъ безъ да ми вреди студа и острипата на въздуха; азъ нечувствувахъ никаква тяжесть въ дѣханіето си, когато Д. Кесбелъ, моя другарь, усѣщаше тая тяжесть още прѣди нѣколко минути. На 1 ч. и 51 м. ный са намирахме на височина отъ $5\frac{3}{4}$ м. англ. термометра показваше 3° подъ нулата. Като поискахъ да видѣж и другитъ термометры, които имахъ съ мене, азъ съ учудваніе забѣлѣжихъ че очитъ ми не виждатъ вече живака въ тѣхъ. Утрихъ си очитъ, погледнѣхъ прѣзъ стѣкло, нѣ напраздно; не видѣхъ нищо; подиръ малко минути, моето учудваніе станѣ още на-голѣмо, защото не бѣхъ въ сѣстояніе да видѣж и показателитъ на часовника си. Повекахъ Саксвелъ на помощъ, опитахъ ся да пѣжъ отъ рома, който бѣше до мене, нѣ не видѣхъ нито стѣклото съ рома; насилихъ ся какъ-какъ да видѣж още веднѣждъ барометра и съ много мъжъ, познахъ че той показва $9\frac{3}{4}$ проста, слѣд. ный са намирахме въ въздуха на $5\frac{3}{4}$ м. англ. отъ земѣтъ.

Сега азъ поченѣхъ да изгубвамъ сичката енергіѣ на живота си, не можихъ ни да говорѣжъ, ни да станѣ, нито главѣ си да дръжѣжъ право, защото падаше когы направо, когы на ляво. Чърно було ся испрѣчи прѣдъ очи ми тѣй, както прѣдъ единъ челѣкъ много сѣнливъ, който не може да ся държи на крака отъ сѣнь. Нѣ тѣзи минутѣ Коксвелъ ся приближава до мене; азъ не го виждахъ, чувахъ го обаче че мя пыта: «каква е температурата?» На това му отговорихъ че съмъ си изгубилъ сичкитъ чувства. Подиръ 2-3 минути пакъ го чухъ да ми казва: «и азъ съмъ въ сѣщото положеніе; рѣцѣтъ ми съкашъ че сѣ отрѣзаны». Той ми каза, че на тѣзи височинѣ сичкитъ жидкы тѣла въ балона замръзнили и цѣлый балонъ ся покрывъ съ бѣлѣмъ сланѣжъ; че и той усѣща какъ живота му отыва и не остава друго за избавваніе, освѣнъ да ся отвори кланата на балона и да ся накара послѣдній да ся спусти

на долу. Като поиска обаче да отвори клапата, той видѣ че ржцѣтъ му не го слушахъ вече; в туй отчаянно състояние, той хваналъ вжжето съ жбѣ и тѣй съ голѣмы мжж дръжалъ клапата отворена нѣколко секунды, до дѣто усѣтилъ че балона ся сиуща. Този фактъ е достоинъ за единъ сърдченъ и рѣшенъ мжжъ като Коксвелъ, който показва студенъ крѣвъ въ сичкытъ опасны положенія. Коксвелъ, колкото можалъ увѣрилъ ся, че барометра показвалъ 7-8 прѣста и че слѣдов. най голѣмата высочина, до която е стигналъ балона ни е $6\frac{1}{2}$ англ. мили. Термометра на тѣзи высочинѣ показвалъ — $5\frac{2}{5}^{\circ}$ подъ нулѣтъ!

Като ся спущахме нѣколко врѣме, ако и барометра да показваше 7° р. при се това показаніе ся че въздуха е доста топълъ; когато пѣкъ терм. ни показва 10° р., стори ни ся да сме въ твърдѣ голѣмѣ горѣщинѣ; тѣй ни истуди горния студъ. Когато ся намѣрихме долу, термом. показваше 24° р.

Зелъ бѣхъ съ себе си въ балона 6 глѣмба: на едина дадохъ пѣтя на 3 англ. мили. Той си распрострѣ крылѣтъ и паднѣ долу както пада хартіѣ, хвърлена отъ нѣкого; вторый освободихъ на 4 англ. м. Той ся позавъртѣ и не ся видѣ повече; на сѣко завъртяваніе той слѣзваше; чървѣртия пуснахъ между 4-5 м. высочинѣ. Той паднѣ на долу като камѣкъ. Отъ двата что останжжъ съ мене въ балона, едина умрѣ, когато слѣзохъ на земѣтъ, а другия бѣше примрѣлъ тѣй злѣ щото му трѣбаше дълго врѣме, за да доде съ себе си.

Това пѣтуваніе по въздуха ни показва, че высочината 5 англійскы мили (25,000 крака) е послѣдній прѣдѣлъ, дѣто може да живѣе челоувѣческо сщество. Съвѣтваемъ прочее сичкытъ въздухоплаватели да не задминаватъ този прѣдѣлъ, ако искатъ да запазятъ живота си. По-далечнытъ наблюденія може да докаратъ смъртъ на любопытный изслѣдователь. »

На този рапортъ единъ ученъ вѣстникъ прави слѣдующиѣ бѣлѣжки.

Нито Глессеръ, нито Коксвелъ е можилъ да опрѣдѣли высочината до която ся са издигнали съ балона си на 6 Септемврія, защото на высочината 29,000 крака сичкытъ наблюденія прѣстанаха, ако и да е вѣрно, че балона ся е

издигналъ до 35,000 крака. За да разберемъ по-добрь що значи тая височина, добрь е да си прѣдставимъ слѣдующитѣ. Когато на 1802 Александръ Гумболдтъ са въскачилъ на планината Чимбарасо до 19286 кр. сичкий свѣтъ са зачуди и едвамъ подырь 31 год. са намѣрихъ хора да са издигнатъ за тая височина. Най-высокий прѣдѣлъ, додѣто е можилъ челоуѣкъ да са въскачи на горѣ по крака е 22,259 крака Глессеръ остави сичкитѣ въскачанія на горѣ назадъ като е достигналъ въ послѣдната си расходка до една височина отъ 35,000 крака. Балона му е ималъ длѣжина 60 крака, а широчина 54 крака. Г. Глессеръ наблюдавалъ и атмосферното електричество и забѣлѣжилъ, че то е се положително и че ослабвало повече и повече съ въскачаніето на горѣ. На високо ослабнувалъ и земный магнитизмъ, защото магнитната стрѣла почевала да показва уклоненія отъ потрясеніята. Колкото за звукопроводимостта на горнитѣ катове на въздуха, Глессеръ забѣлѣжилъ, че нѣкои звукове са чувать много по нагорѣ, а други никакъ не са чувать. На пр. лаяніето на кучето по земята са чувало на 2 анг. мили височина (10,000 крака), а челоуѣческий шумъ въ голѣмытъ градове са чуваль само на една миля височина. *Това показва, че едно куче често прави повече шумъ, отъ колкото много разумны хора.*

СОННЕТЪ

Къмъ единъ бълмаре. списатель.

—o—

Ти списатель неуморній, що безъ спирка съсъ перото
Книги пишешъ, съчинявашъ, драми стихове рѣдишъ
Ако бихъ ти казалъ прямо, двѣ-три думици каквото
Сажъ и искренъ твой пріятель, щешъ ли да ми са гнѣвишъ?

Туй що пишешъ за народа чака въ тѣбе да узрѣе
Да та въодушеви то, па тогасъ му го прѣдай!
Че несвѣстно читмо прави простій още да тхпѣе
А разбраніи да са смѣе. Твойта Муза туй желай?

Не са самооболщавай и не вървай думи частни
 Че на рѣдко бива Авторъ съ публика да сж съгласи:
 Че кога са той мни геній, тя го има за кърпачъ!

Въ работа си бръзъ небивай, че туй навикъ е дѣтинскій
 Съ почетъ вирай са надъ неѣжъ, катъ художникъ старъ Атинскій
 Въ статуята си любима; тѣй *творецъ* ще си не *писачъ*!
 В.

—о—

СТРАДАЮЩИЙ ПЯТНИКЪ.

Ба! нещѣ да паднѣхъ като класъ отсѣченъ
 Въ туй море бурливо дѣто съмъ увлѣченъ
 Азъ нещѣ умрѣхъ!

Азъ напрѣдъ щѣ бѣгамъ прѣзъ вълни прѣзъ бури
 Всяка прѣчка въ пѣть мой ще да ся катури
 И не щѣ са спрѣхъ!

Свѣтскитѣ неволи, скърби нестерпими
 Ми животъ съядѣтъ, и скѣсяватъ дни ми
 Мойтѣ млади дни!

Ала азъ щѣ тичамъ, та докатъ живѣѣхъ
 На сѣдбата люта въ лице щѣ са смѣѣхъ
 На вси ѣ злини!

Що да правѣ друго? не ли съмъ създаденъ
 За да бѣдѣ смазанъ, жаленъ, голъ и гладенъ,
 И нещастенъ робъ?

Дѣто да са скитамъ, мене ми са чува
 Нѣщо и въ тѣй . . . зло вѣщо, като че казува;
 «Тоя свѣтъ е гробъ!»

Нѣ въ море брѣгъ има — оазисъ — въ пустиня
 Тѣй и въ нашѣта жизнь на скърбѣта робиия
 Зрѣхъ, надѣжда, азъ!

И тѣй съ тазъ надѣжда, лѣжна А злощадна
 Сѣ напрѣдъ щѣ бѣгамъ; нѣ не щѣ да паднѣхъ
 Катъ отсѣченъ класъ!

И. Вазовъ.

ЕДИНЪ КЖСЪ ОТЪ ЦАРИГРАДЪ.

На срѣща ми Ени-Джамія
Издига свой грамаденъ сводъ
Покритъ съсъ черна тиникія,
Вънчавапъ съ подумѣсецъ гордъ.
На около са мълчишката
Издигатъ изъ височината
Като Гиганти отъ Грийнтъ
И зрители на двѣ морета,
Високи тънки Минарена,
На кои Ходжа гласовитъ
На рѣдко дрѣмката смѣщава
Катъ вѣрни на молба призвава.

* А въ жежки дневни часове
Отъ долу много правовѣрни
Сѣдѣтъ на стѣлбитъ мермери,
Спокойно пушатъ наргиле,
И глѣдатъ тихо, равнодушно
Какъ пушакътъ са тамъ дими
— На облаци и лакатушно,
Или народа кой шуми!
* На дѣсно моста са намира
Кой надъ море са дългъ простира
Направенъ дървенъ, хълместъ, кривъ;
Покритъ съсъ хора разнородни
Съсъ пушакъ гжетакъ, задушливъ
— Изъ димниците паряходни.

* А долу чѣкатъ край брѣгътъ
Лодкаритъ съдрани, голи,
И минувачитъ зѣвѣтъ
Въвъ жалостнитъ си гондоли!
* Изъ улицата всѣкій мигъ,
Минува трѣшка са трамваятъ;
Съсъ грѣмотъ, бързо и съсъ викъ;
И хора бѣгатъ, псета лапѣтъ!
Изъ окната по нѣко пѣтъ
Показватъ са и патъ лѣтътъ

Лица прѣкрасни, миловидни,
 Въсточни хубости обидни!
 * И шумъ и крясъкъ, прахъ и димъ,
 Песуви и глѣчки и смѣщене
 И пектъ Юлскій не стѣрпимъ,
 Пріятность, па и отвращене,
 И кучета ужасна станъ;
 На улицата сжщъ ступанъ,
 Богатства, салтанати сѣйни
 Оріантална роскошъ, сласть,
 И бѣдности, уви! безкрайни,
 Неволн зли що нѣматъ гласъ
 Фигури странинн, разн'образни,
 И хубави и бѣзобразни!..
 Тукъ мѣркатъ са прѣдъ твоя взоръ
 И са кръстосватъ бѣзъ разборъ:
 И Мюслиманинъ добродушенъ,
 И Гръкъ фудулинъ и лукавъ,
 И Българинъ малодушенъ,
 И Македонецъ честенъ, правъ,
 И работливиятъ Ерменецъ,
 И образованнйтъ Френецъ,
 И Анадолицъ грубъ и простъ,
 И мръснй, лошавъ Арнаутинъ,
 И спекулантинъ Чофутинъ,
 И черъ Аранъ съсъ сѣлѣсканъ носъ,
 Etcetera, Etcetera!

Цариградъ, 1872.

И. В.

СВѢЩНИКЪТЪ ДА СВѢТИ!

Non, d'aucun chevalerie
 Je n'ai le brevet sur velin
 Je ne sais qu'aimer ma patrie
 Je suis vilain et très vilain!

BERANGER.

I.

Чуйте що ви казвамъ, драги ми дѣца!
 Вий като играйте тѣй насамъ-пататъкъ.

Весело крѣщите съсъ гласецъ си сладкъ
 Колко сж чървени вашитѣ лица!
 Нъ като търчите то са се пазете
 Да не угасите нѣкакъ си свѣщта
 Че ще да остенемъ всинца ній въ пощта
 Мола ви пазете *свѣщника да свѣти!*

II.

Та не дѣйте толко силно са бори!
 Вървамъ че борбата е животъ и сила
 Тя е знакъ че въ вазн свѣтлостъ са явила
 Нъ като лудѣите въ тесъ борби, игри
 Може да угасне; па си прѣставете
 Колко ще е грозно безъ видѣлина:
 Мене ми е строшно да сме въ тъмнина.
 Мола ви пазете *свѣщника да свѣти!*

III.

Знайте ли тогава. . . . гато въ черни-мракъ
 Ній съдѣхми клѣти, колко си патихме?!
 А пакъ днесъ изъново катъ са освѣтихме
 Тосъ свѣтликъ да пазимъ катъ имотъ ний драгъ...
 Свѣстни вѣчь бѣдете и са оставете!
 Съ тесъ борби бѣзмѣстни, губимъ си свѣсътъ
 Та *вътрища бурни щатъ я угасятъ. . .*
 Мола ви пазете *свѣщника да свѣти!*

IV.

Лошо е дѣчица въ мрактъ да стоимъ
 Че тогасъ излазятъ *чернитѣ вапери*
 Всякъ единъ възсядатъ, та съ пихъ да са тирѣ,
 Вѣщи отъ които много са боимъ!
 Па и вий самички я ми тукъ явете
 Нели сте катъ слѣпи, гато сте въвъ мракъ?
 Ридѣлото ѣ сладко, и въ тосъ викъ и бягъ
 Мола ви пазете *свѣщника да свѣти!*

РАВНОСМѢТКА НА ПОВРЪМЕННОТО СПИСАНІЕ «ЧИТАЛИЩЕ»

ДА ДАВА

1871-72

Година Втора

1871-72

ДА ЗЕМА

За отъ 988 спомоществанія		За 2,000 тѣла, книга и корици	гр.	16,242 ⁵⁰
Гр.	49,400	„ Порго раз. спомоществ.	„	12,307 ²⁵
„ Азіо на монедѣтъ	325 ²⁶	„ Печатаніе 2,000 тѣла	„	11,165
„ Взаимъ отъ касажѣтъ Читалищ.		„ Редакціѣх на двама редакторы	„	13,030
		„ Подвързѣиъ и кириѣ магазія	„	3,170
		„ Порго писма и раз. дребни	„	284 ⁷⁵
		„	гр.	56,199 ⁵⁰
		За въ вересія на целосъборани спомощ.		15,350
			гр.	71,549 ⁵⁰

ЦАРИГРАДЪ, 15 Септем. 1872

Настоятелно.